

**Univerzita Karlova**

**Filozofická fakulta**

Ústav románských studií

# **Bakalářská práce**

Bc. Karolína Pekařová

**Italský „parlamentní román“ přelomu 19. a 20. století**

Italian „Parliamentary Novel“ at the Turn of Twentieth Century

Praha 2018

Vedoucí práce: PhDr. Mgr. Alice Flemrová, Ph.D.

### **Poděkování**

Na tomto místě bych ráda poděkovala své vedoucí PhDr. Mgr. Alici Flemrové, Ph.D. zejména za cenné rady, trpělivost a ochotu při vedení mé práce.

### **Prohlášení**

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne 31. července 2018

.....

Karolína Pekařová

**Klíčová slova**

Sjednocená Itálie, Řím, Sicílie, D'Annunzio, Pirandello, Fogazzaro, De Roberto

**Key words**

Italian unification, Rome, Sicily, D'Annunzio, Pirandello, Fogazzaro, De Roberto

## **Abstrakt**

Tato bakalářská práce má za úkol představit parlamentní román, který se formoval koncem 19. století a na vybraných dílech ukázat specifika tohoto „žánru“. Pro potřeby této práce jsem zvolila pět stěžejních děl, na nichž jsem vystavěla svou literární analýzu: *I Vecchi e I Giovani*, *I Viceré*, *L'imperio*, *Daniele Cortis* a *Le Vergini delle rocce*.

Text bakalářské práce je rozdělen do tří hlavních kapitol. První tvoří historické události doby sjednocení Itálie, které jsou pro pochopení struktury parlamentního románu nezbytné. Boj za sjednocení trvá až do konečného dobytí Říma v roce 1870, kdy startuje nová politická éra, a to parlamentarismus. Důraz je kladen na události reflektované v samotných románech. Historický přehled je zakončen vstupem Itálie do první světové války. V druhé části práce představuji vybraná díla parlamentního románu a také jejich autory – Luigiho Pirandella, Federica De Roberta, Antonia Fogazzara a Gabriele D'Annunzia – kteří svým specifickým literárním stylem reflektují dobu, ve které žijí. Poslední, stěžejní částí bakalářské práce je samotná analýza textů parlamentního románu, jak z pohledu naratologie, tak tematiky. Závěrem jsou shrnuty náměty společné dílům *romanzo parlamentare* a postoj jednotlivých autorů k výsledkům původně nadějného italského sjednocení a následné parlamentární doby.

## **Abstract**

This bachelor thesis presents the parliamentary novel, which had been formed during the second half of 19th century and demonstrates the specifics of this „genre“. For needs of the analysis I chosed five main novels: *I Vecchi e I Giovani*, *I Viceré*, *L'imperio*, *Daniele Cortis* a *Le Vergini delle rocce*.

The text itself is composed by three main chapters. The first part contains a historical introduction of the time of the italian unification, which is necessary for understanding the political background of the parliamentary novel. Particular attention is paid to the affairs that are explicitly reflected in the novels. The historical background ends with the italian entry to the World War I. In the second part I present the authors – Luigi Pirandello, Federico De Roberto, Antonio Fogazzaro and Gabriele D'Annunzio – who reflects in their writings the events of the time, in which they lived. The last part contains the analysis of presented texts from the point of view of narratology and thematics. At the conclusion attention is paid to the summary of topics typical for parliamentary novel.

# OBSAH

1	ÚVOD .....	7
2	HISTORICKÝ KONTEXT ZRODU „PARLAMENTNÍHO ROMÁNU“ .....	9
2.1	POČÁTKY ITALSKÉHO SJEDNOCENÍ .....	9
2.2	REVOLUCE 1848 A ITÁLIE .....	10
2.3	NOVÁ CESTA KE SJEDNOCENÍ .....	11
2.4	SJEDNOCENÁ ITÁLIE A PROBLÉMY NOVÉHO STÁTU .....	13
2.5	ZAHRANIČNÍ POLITIKA ITÁLIE A VNITŘNÍ VÝVOJ V ZEMÍ NA KONCI 19. STOLETÍ .....	15
2.5.1	SPOR O TUNIS A VZNIK TROJSPOLKU .....	16
2.5.2	PRAVICOVÁ VLÁDA FRANCESCA CRISPIHO A NÁSTUP SOCIALISTICKÝCH Hnutí 17	
2.6	ITÁLIE OD PŘELOMU STOLETÍ K PRVNÍ SVĚTOVÉ VÁLCE .....	18
2.6.1	KONEC 19. STOLETÍ – STÁVKY A KRÁLOVRAŽDA .....	18
2.6.2	ZEMĚDĚLSKO-PRŮMYSLOVÁ ITÁLIE .....	19
2.6.3	GIOLITTIHO DESETILETÍ .....	20
2.6.4	PŘEDVÁLEČNÁ ITÁLIE .....	21
3	VYBRANÁ DÍLA PARLAMENTNÍHO ROMÁNU .....	22
3.1	ANTONIO FOGAZZARO: DANIELE CORTIS .....	22
3.1.1	OBSAH .....	22
3.2	LUIGI PIRANDELLO: I VECCHI E I GIOVANI .....	24
3.2.1	OBSAH .....	25
3.3	GABRIELE D'ANNUNZIO: LE VERGINI DELLE ROCCE .....	26
3.3.1	OBSAH .....	27
3.4	FEDERICO DE ROBERTO: I VICERÉ A L'IMPERIO .....	27
3.4.1	OBSAH OBOU DĚL .....	29
4	ANALÝZA VYBRANÝCH DĚL PARLAMENTNÍHO ROMÁNU .....	31
4.1	NARACE V PARLAMENTNÍM ROMÁNU .....	31
4.2	PROTAGONISTA – POLITIK .....	36
4.3	ŘÍM JAKO CENTRUM PARLAMENTARISMU .....	42
4.4	REFLEXE ZMĚN V POST-UNITÁRNÍ ITÁLII .....	48
4.4.1	PROBLEMATIKA CÍRKVE A OTÁZKA VÍRY .....	48
4.4.2	KRIZE FEUDALISMU .....	50
5	ZÁVĚR .....	52
6	SHRNUTÍ .....	54
7	RIASSUNTO .....	55
8	POUŽITÉ ZDROJE .....	56

# 1 ÚVOD

Z pohledu literární teorie existuje velké množství literární žánrů a směrů, které se prostupují a zároveň jsou pro sebe navzájem určitou formou inspirace. Autoři moderní literatury často nezůstávají jen u jednoho literárního druhu<sup>1</sup> ani žánru<sup>2</sup>. Vittorio Spinazzola uvádí ve své knize *L'esperienza della lettura*, že žánrů či podžánrů jako takových může být nespočet,<sup>3</sup> záleží tedy spíše více na kulturní a literární kreativě při zařazování a interpretaci jednotlivých děl. Příkladem toho je i italský parlamentní román, jehož díla nejsou primárně psaná ve stylu tohoto „podžánru“, nýbrž byla tato skupina děl s odstupem času označena za parlamentní román na základě společné tematiky.

Klasifikace tohoto „podžánru“ je podobně složitá jako proces sjednocení Itálie a post-unitární vývoj do konce 19. století, o které se díla opírají a které jsou základním kamenem pro výstavbu parlamentního románu. Nelze předpokládat, že tento druh románu je čistý popis obrazu doby parlamentarismu, postavy profesionálního politika a jeho každodenní rutiny. Je spíše z pohledu literátů obdobou vyrovnání se s velkými politickými a sociálními změnami. Carlo Madrignani toto spojení nepovažuje nikoliv za určitou formu, ale za pomyslný bod prostoupení několika literární struktur:

*„Il romanzo parlamentare non è mai stato un „genere“ a sè, cioè non è riuscito ad imporsi come „forma“, ha semmai raggiunto momenti di espressività collegandosi a tematiche e strutture narrative già consolidate.“<sup>4</sup>*

Jde o způsob konfrontace s historickou skutečností a s aktuálním děním, které na těchto skutečnostech stojí. S tím souvisí velká provázanost samotných autorů s tímto druhem vyprávění. Nelze jim odepřít velkou dávku subjektivity, vzhledem k tomu, že díla jsou svým způsobem také (auto)biografická. Skrze díla vyjadřují své zklamání a deziluzi, zároveň však naději na změnu a lepší budoucnost.

Pro pojem parlamentní román, by bylo možné nalézt nepřeberné množství literatury, jež by, ať jen okrajově zasahovala z hlediska tematického a obsahového do sféry tohoto typu

---

<sup>1</sup> Myšleny základní literární druhy: epika, lyrika a drama.

<sup>2</sup> Literární žánrů je oproti druhům velké množství. Dělí se na epické, lyrické a dramatické a dále se třídí do jednotlivých kategorií dle způsobu narace, obsahu i délky vyprávění.

<sup>3</sup> Spinazzola, Vittorio, *Generi letterari e successo editoriale*, in: *L'esperienza della lettura*, Milán: Unicopli, 2010, s. 46.

<sup>4</sup> MADRIGNANI, Carlo, A., *Introduzione*, in: *Rosso e nero a Montecitorio; il romanzo parlamentare della nuova Italia (1861–1901)*, Florencie: Valecchi, 1980, s. 30.

Překlad:

„Parlamentní román nikdy sám o sobě nebyl „žánrem“, tedy nikdy neutvořil jeho plný rámec, spíše dosáhl určité formy výpovědi, skrze níž se napájí na již existující tematické a narativní struktury.“

románu. Za účelem demonstrace daných témat a prvků, které jsou typické či význačné pro italský parlamentní román, jsem si vybrala následující díla z děl italské literatury 19. století:

Antonio Fogazzaro – *Daniele Cortis* (Daniel Cortis), Luigi Pirandello – *I Vecchi e I Giovani* (Staří a mladí), Gabriele D'Annunzio – *Le Vergini delle rocce* (Panny ze skal) a dvě díla sicilského autora Federica De Roberta – *I Viceré* (Místokrálové) a *L'Imperio* (Vláda)<sup>5</sup>. Z odborné literatury k tomuto tématu jsem čerpala především z díla Carla Madrignaniho *Rosso e nero a Montecitorio. Il romanzo parlamentare della nuova Italia 1861–1901*.

Bakalářská práce je rozdělena do tří hlavních kapitol. V první části se jedná především o historické pozadí parlamentního románu, tedy doby před, během a zejména po dovršení italského risorgimenta a je dovedeno až do počátku první světové války. Důraz je kladen na zachycení důležitých událostí, jež se projektují právě do fiktivního světa románu.

Druhá část práce, částečně biografická, se věnuje životům vybraných autorů a jejich literární cestě a životním událostem, jež je inspirovali k napsání děl parlamentního románu a také, a to především, představení děl samotných po tematické a obsahové stránce.

Poslední částí je samotná analýza děl. Zaměřuji se na naratologickou a tematickou povahu děl, na perspektivu vypravěče a projekci autora. Samotná podkapitola je věnována rozboru protagonisty-politika, který je pro tento druh románu charakteristický a také analýze Říma, jako na centra parlamentarismu a jeho zobrazení ve vybraných dílech. V poslední části této kapitoly se zabývám úpadkem církve a otázkou víry, a zároveň společenskou a politickou krizí feudální šlechty.

---

<sup>5</sup> Tento překlad názvu jsem převzala od Jaroslava Rosendorfského, který ho používá ve své knize *Moderní italská literatura (1870–1970)*.



## 2 HISTORICKÝ KONTEXT ZRODU „PARLAMENTNÍHO ROMÁNU“

### 2.1 POČÁTKY ITALSKÉHO SJEDNOCENÍ

Určit počátky italského sjednocení není snadný úkol, podobně jako je tomu u Velké francouzské revoluce či americké války za nezávislost. Po pádu Napoleona, jenž zcela vymazal z mapy tradiční územní celky a připojil většinu východního pobřeží (až k Neapolskému království) k Francii,<sup>6</sup> docházelo k opětovnému nastolení místních vlád. Důležitým bodem bylo, že se po Vídeňském kongresu<sup>7</sup> konaném v roce 1815, na kterém si evropské politické špičky a diplomaté vytyčili jako hlavní bod restauraci Evropy po napoleonských válkách, v Itálii tvrdě uplatňoval princip legitimacy vlády<sup>8</sup> a zároveň již nedošlo k obnovení několika předrevolučních „nepohodlných“ územních celků, jimiž byly například Janovská či Benátská republika.<sup>9</sup>

Záchvěvy odporu proti místním vládám byly patrné již z počátku dvacátých let 19. století, konkrétněji v roce 1820, kdy ve městě Nole (dnešní Kampánie) propukla vzpoura proti bourbonskému dvoru a nepokoje se šířily dále až do hlavního města Království obojí Sicílie – Neapole. Tyto hlasy, podobně jako povstání na území Sardinského království,<sup>10</sup> byly nicméně rychle potlačeny, zejména díky rakouské intervenci. Obdobný konec zažili stoupenci Giuseppe Mazziniho a organizace Mladá Itálie (*Giovine Italia*), kterou založil roku 1831, jež si kladla za cíl vytvoření jednotného státu a chtěla toho dosáhnout skrze lidové povstalecké iniciativy. Činnost skupiny byla během období třicátých let 19. století konstantně potírána, řada členů se musela uchýlit k emigraci, sám Mazzini se roku 1837 ocitl v exilu v Londýně.<sup>11</sup>

K dalším samovolným protestním akcím docházelo i nadále během čtyřicátých let 19. století, což byl také případ nečekaného útoku bratří Bandierových v Kalábrii roku 1844, který vedl ke smrti všech zúčastněných.<sup>12</sup> V roce 1848 ovšem zasáhla Itálii, tak jako většinu evropského kontinentu vlna revoluce, která v kontextu Apeninského poloostrova znamenala největší politický otřes od konce Napoleonských válek. Pokud byly do této doby snahy zvrátit poměry na území Itálie spíše lokálního charakteru a organizátoři vzpour byli často příslušníky

---

<sup>6</sup> Mapy k proměně poloostrova za nadvlády Napoleona Bonaparte online na:

<[http://historyatlas.wikia.com/wiki/Italian\\_Republic\\_\(1802%E2%80%931805\)](http://historyatlas.wikia.com/wiki/Italian_Republic_(1802%E2%80%931805))> [cit. 10. 4. 2017].

<[http://historyatlas.wikia.com/wiki/Kingdom\\_of\\_Italy\\_\(1805%E2%80%931814\)](http://historyatlas.wikia.com/wiki/Kingdom_of_Italy_(1805%E2%80%931814))> [cit. 10. 4. 2017].

<sup>7</sup> K organizaci a výsledkům Vídeňského kongresu více viz FERRERO, Guglielmo, *The Reconstruction of Europe? Talleyrand and the Congress of Vienna*, New York: G.P. Putnam's sons, 1941.

<sup>8</sup> PROCACCI, Giuliano, *Dějiny Itálie*, Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1997, s. 224.

<sup>9</sup> Mapa uspořádání Itálie po Vídeňském kongresu online na:

<<https://faculty.unlv.edu/pwerth/Italy,%201815-70.jpg>> [cit. 10. 4. 2017].

<sup>10</sup> SKŘIVAN, Aleš, *Evropská politika 1648–1914*, Praha: Aleš Skřivan, 1999, s. 177–178.

<sup>11</sup> PROCACCI, G., c. d., s. 238.

<sup>12</sup> Ibid., s. 239.

politické a intelektuální elity, přelom poloviny století znamenal z tohoto hlediska obrat. Masovost, jíž se vyznačuje právě revoluce roku 1848, byla impulsem pro italské vlastence.

## 2.2 REVOLUCE 1848 A ITÁLIE

Hlavní revoluční vřavě v Itálii předcházela vlna protestů, která odrážela nejen politickou nespokojenost, ale zároveň i nestabilitu a hospodářskou zaostalost. V únoru a březnu 1847 docházelo v Lombardii ke hladovým rolnickým bouřím, z Říma přicházely zprávy o ničení továrního zařízení a strojů.<sup>13</sup> To vše podporovaly zároveň stávky dělníků a nádeníků zejména na italském jihu.

Další nadějí na uvolnění poměrů na poloostrově se stal nově nastolený papež Pius IX., který pro mnohé představoval obraz moderního liberalismu. Krátce po svém zvolení uvolnil na území Papežského státu cenzuru a schválil ustavení státního poradního sboru, složeného ze světských zástupců.<sup>14</sup> Jeho vzor následovaly i vlády ve Florencii a v Turíně. Piemont, Toskánsko a papežský stát zahájily zároveň jednání o vytvoření celní unie. Tyto reformy znepokojovaly rakouskou vládu, jež se pokusila o demonstrativní ukázkou síly, když obsadila ferrarskou pevnost vlastní posádkou. Tento čin nicméně jen rozbouřil protihabsburské nálady a protesty na sebe nedaly dlouho čekat. V bourbonském Království obojí Sicílie, jehož se téměř nedotkl trend liberálních reforem, vzplanul v lednu 1848 revoluční požár,<sup>15</sup> který se nezastavitelně šířil dál do střední a severní Itálie.<sup>16</sup> Milán, povzbuzený vlnou revoluce, která již zachvátila i Francii, Rakousko či Uhry, se postavil do čela opozice a 18. března 1848 ve městě vypukl otevřený boj.

Počáteční euforie a odhodlání se promítly také na vojenském poli a již 23. března byl velitel rakouských vojsk maršál Radecký donucen stáhnout se z Milána a město bylo dočasně osvobozeno od habsburské nadvlády. Komplikace nicméně nastaly záhy po vypuknutí bojů. Do čela odporu se postavil sardinský král Karel Albert, jenž vyhlásil v březnu 1848 válku Rakousku. Byť se k jeho vojskům připojily oddíly z Toskánska, Říma i Neapole, tíha války spočívala zejména na Piemontu. Papež Pius IX. se od konfliktu nečekaně distancoval, další

---

<sup>13</sup> PROCACCI, G., c. d., s. 244.

<sup>14</sup> CANZIO, Stefano – TREVISANI, Giulio, *Compendio di Storia d'Italia, volume II, Il risorgimento italiano*, Milán: La Pietra, 1962, s. 396.

<sup>15</sup> Ibid., s. 416.

<sup>16</sup> SKŘIVAN, Aleš – STELLNER, František – DRŠKA Václav, *Kapitoly z dějin mezinárodních vztahů 1648–1914*, Praha: Institut pro středoevropskou kulturu a politiku, 1994, s. 148.

vývoj války závisel na dohodě Turína s prozatímní milánskou vládou.<sup>17</sup> Nejednotné vedení války stálo povstalecká vojska drahocenný čas. Maršálu Radeckému se podařilo zkonsolidovat síly a v červenci 1848 dosáhl důležitého vítězství u Custozy.<sup>18</sup>

Sardinský král stále více doufal v příměří s Rakouskem, které se snažil zprostředkovat skrze anglo-francouzské diplomaty, aby si tím zajistil své postavení v Piemontu a zároveň stvrdil skromné územní zisky.<sup>19</sup> V této době se vedle savojského vedení začal tvořit nový proud odporu proti Habsburkům, a to pod vedením Giuseppe Mazziniho. V Římě se v listopadu 1848 vzbouřili povstalci proti papeži a vyhlásili Římskou republiku.<sup>20</sup> Mazzini doufal v podporu Ludvíka Napoleona, intervence francouzských vojsk do Říma se však nakonec stala pro Mazziniho plány osudnou. Francouzi po několika bitvách s italskými republikány, mezi kterými bojoval i budoucí hlavní představitel risorgimenta Giuseppe Garibaldi, navrátili na papežský stolec Pia IX. a ve městě setrvali až do roku 1870. Poslední snahy Karla Alberta bojovat proti rakouské armádě skončily porážkou u Novary v březnu 1849.<sup>21</sup> Sardinský král se vzdal vlády ve prospěch následníka trůnu Viktora Emanuela. Dle mírové smlouvy byl vyjma malé válečné náhrady pro Rakousko zachován *status quo*.<sup>22</sup>

### 2.3 NOVÁ CESTA KE SJEDNOCENÍ

Mazziniho sen o jednotné Itálii se v roce 1848 rozplynul. Přestože sám tvrdil, že nemá dostatek sil na boj za sjednocení, pokračovaly ve jménu Mazziniho a jeho spolků v padesátých letech další odbojné snahy.<sup>23</sup> Chyběla jim však jednota a zejména legitimní síla, kterou představoval v revolučním období král Karel Albert. V padesátých letech se ovšem začala rýsovat nová politická osobnost, jež bude hrát velkou roli v nadcházejícím sjednocení – hrabě Camillo Benso di Cavour.<sup>24</sup> Sardský šlechtic a stoupenec hospodářského liberalismu, zastávající od roku 1852 funkci ministerského předsedy, se pokoušel z počátku své vlády zejména o rozvoj kapitalistického trhu a podporu infrastruktury. Mezi jeho největší dobové

---

<sup>17</sup> PROCACCI, G., c. d., s. 246.

<sup>18</sup> Ibid., s. 248.

<sup>19</sup> Ibid., s. 248.

<sup>20</sup> SKŘIVAN, A., c. d., s. 195.

<sup>21</sup> Ibid., s. 195.

<sup>22</sup> K revoluci 1848 na italském území více viz CANDELORO, Giorgio, *Storia dell'Italia moderna, vol. III, La rivoluzione nazionale (1846–1849)*, Milán: Feltrinelli, 1995.

<sup>23</sup> Roku 1853 došlo o pokus o povstání v Miláně, policie však místní hlasy velice rychle umlčela. Podobně tomu bylo roku 1857 v Sapri, kde padl Carlo Pisacane, obránce Římské republiky z doby revoluce 1848. Všechny tyto pokusy postrádaly hlubší organizaci, účastníci nebyli schopni přilákat masy a byli odsouzeni k nezdaru.

<sup>24</sup> Více informací o Camillu Cavourovi viz například ROMEO, Rosario, *Cavour e il suo tempo, vol. I, vol. II, vol. III*, Řím: Laterza, 1977–1984.

počiny patřily kanál Cavour (*Il canale Cavour*)<sup>25</sup> a zřízení Národní banky (*Banca nazionale*).<sup>26</sup> Pro budoucí vývoj na Apeninském poloostrově hrálo velkou roli rozhodnutí, jež učinil Viktor Emanuel II. spolu s Cavourem, a tím byl zásah vojsk v Piemontu během Krymské války. Ačkoliv geograficky byl tento prostor zcela mimo zájmy Sardinského království, diplomaticky mohl přinést a také přinesl důležité spojenectví v osobě Napoleona III.<sup>27</sup> Otázkou sjednocení Itálie se Pařížský mírový kongres nemínil zabývat, ovšem zkušenost z konference přivedla Cavoura na myšlenku, že jednotná Itálie nemůže vzejít z diplomatického jednání.

V lednu 1859 sjednala piemontská vláda v čele s Cavourem smlouvu s Napoleonem III. o rozdělení Itálie v případě vítězství nad Rakouskem, vše bylo zpečetěné sňatkem dcery Viktora Emanuela II. Clotildy se synem Napoleona III. Jérômem Bonapartem. Spojenci museli vyčkat na rakouské ultimátum, které bylo ve smlouvách ujednáno jako *casus belli*.<sup>28</sup> Habsburská vláda na sebe nenechala dlouho čekat a na konci dubna 1859 začaly první boje.

Pro francouzsko-piemontské vojsko se situace vyvíjela více než přívětivě. Hned zkraje války dosáhlo vítězství u Magenty a vzápětí přetlačilo rakouské vojsko u Solferina a San Martina.<sup>29</sup> Paradoxně obrovské problémy mezi spojenci způsobil italský lid, který, posílen válečnými vítězstvími, povstal proti místním vládám ve střední Itálii a poté i v Parmě, Modeně a Papežském státě. Strach ze ztráty kontroly, jenž pocítil Napoleon III., donutil Francouze uzavřít s Piemontem a Rakouskem rychlý mír ve Villafrance. Ten byl pro sardinskou vládu kompromisním a po následném plebiscitu i legitimním řešením, ovšem radikálnější demokratické křídlo a Mazziniho příznivci nechtěli nechat otázku sjednocení na půli cesty.

Mazziniho frakce, která se rozhodla pro samostatný boj bez přispění piemontských vojsk<sup>30</sup>, se dohodla s Giuseppem Garibaldim, že se ujme velení lodi, jež měla vyplout z přístavu Quarto poblíž Janova do sicilské Marsaly, jelikož na Sicílii se šířila jako lavina proti bourbonské povstání. Loď s 1250 muži na palubě vyplula z ligurského přístavu 6. května 1860.

---

<sup>25</sup> Kanál Cavour (*Il canale Cavour*) – návrh na výstavbu kanálu prosadil Cavour za účelem racionálnějšího zavlažování půdy v okolí měst Novary a Vercelli. Výstavba probíhala v šedesátých letech 19. století až po jeho smrti.

<sup>26</sup> PROCACCI, G., c. d., s. 256.

<sup>27</sup> Dříve jako Ludvík Napoleon, který se stal jako Napoleon III. prezidentem Druhé francouzské republiky, která trvala od roku 1848 do roku 1852, kdy ji Ludvík Napoleon svrhl a proklamoval se císařem jako Napoleon III.

<sup>28</sup> CANZIO, S. – TREVISANI, G., c. d., s. 584.

<sup>29</sup> SKŘIVAN, A., c. d., s. 207.

<sup>30</sup> Cavour i Viktor Emanuel II. se odmítli účastnit plánu na výpravu na Sicílii a neposkytli Garibaldimu požadovaný vojenský pluk.

Přes peripetie, které posádku postihly na moři,<sup>31</sup> dorazila loď o pět dní později na Sicílii. Po prvním velkém vítězství u Calatafimi se začaly ke Garibaldiho vojsku přidávat řady nových vojáků. Ze Sicílie se posádka přeplavila na pevninu, záhy obsadila Neapol a vítězstvím na řece Volturno 1. října 1860 dokončila osvobození jižní Itálie. Bleskový nárůst Garibaldiho popularity vytvářel v piemontské vládě negativní nálady. Cavour ani Viktor Emanuel II. se nechtěli ocitnout se ve stínu revolučního hrdiny. Garibaldi se netajil tím, že své tažení chce zakončit až v Římě, tudíž vyhnáním francouzských vojsk, která zde byla usazena od revoluce 1848. Cavour byl donucen jednat rychle, a tak se souhlasem Napoleona III. vstoupila sardinská vojska do Papežského státu a postupovala na jih, kde se setkala s vojsky Garibaldiho 11. září 1860.<sup>32</sup> Za vrchol sjednocení se považuje setkání Viktora Emanuela II. a Giuseppe Garibaldiho koncem října 1860, kdy „vůdce tisíce“ oslovil sardinského krále jako „krále italského“ a předal mu své diktátorské plné moci. Itálie s výjimkou Benátska (připojeno 1866) a Říma (připojen až 1870) byla sjednocena.<sup>33</sup>

## 2.4 SJEDNOCENÁ ITÁLIE A PROBLÉMY NOVÉHO STÁTU

Sjednocená Itálie (stále bez Benátska a Říma) čelila na prahu šedesátých let 19. století mnoha výzvám. Vytvořením nového celku se tak stávaly hospodářské problémy, kulturní a jazykové rozdíly a odlišné politické orientace záležitostí všech.

Vzhledem k tomu, že hlavní vojenské operace byly řízeny z iniciativy Sardinského království a první italským králem byl svolán Viktor Emanuel II., se dalo zpočátku mluvit o Itálii jako o „větším Piemontu“, což podporuje i savojské využívání plebiscitu jako formy legitimacy a zároveň fakt, že hlavním městem byl do roku 1864 Turín, což bylo zeměpisně nevýhodné pro poslance střední a jižní Itálie.<sup>34</sup> Dalším problémem byla forma správy jednotlivých území. Vzhledem k odlišným geografickým rozlohám a demografickým rozdílům bylo třeba upravit správní systémy na míru jednotlivým krajům, což prosazovala dvojice politiků Marco Minghetti a Luigi Carlo Farini. Jejich návrh ale vláda neschválila a správa se tedy opírala o centralistický systém – systém místních vládců neboli prefektů.<sup>35</sup>

---

<sup>31</sup> Cavour například vydal rozkaz, že pokud se posádka zastaví v přístavu Cagliari, nemá jí být umožněné znovu vyplout na moře.

<sup>32</sup> SKŘIVAN, A., c. d., s. 209.

<sup>33</sup> Ibid., s. 209.

<sup>34</sup> PROCACCI, G., c. d., s. 266.

<sup>35</sup> Ibid., s. 266.

První volby v italských dějinách, konající se v roce 1861, nastínily další správní nedostatky. Své volební právo využilo okolo čtyř set tisíc voličů (přibližně 7 %),<sup>36</sup> kteří se nechali zapsat do volebních listin, což vypovídalo o vysokém volebním censu. Silná byrokracie zakořenila v lidu nechut' k novým vládnoucím vrstvám. Na italském jihu, zejména na Sicílii, kde průběh zhoršovala hospodářská situace, především feudální venkov zasahovala vlna zbojnictví, která přerostla až v „selskou válku“. Na mnoha místech docházelo k tvrdému potlačování odboje, k čemuž došlo například v Palermu roku 1866.

Novému státu na Apeninském poloostrově vládla po sjednocení takzvaná historická pravice, která se vyznačovala umírněností, a především snahou co nejvíce sledovat vnitřní zájem státu. Bylo třeba vybudovat nové infrastruktury, propojit tak rozsáhlá území, jak kvůli zlepšení obchodní bilance, tak pro výkonnější správu. Stát investoval stamiliony do výstavby silnic a železnic, dále také financoval telegrafické spojení a stavbu nových úředních budov,<sup>37</sup> potřebných kvůli velkému nárůstu byrokratického aparátu. Rozdíly mezi severem a jihem státu se projevovaly zejména v oblasti průmyslu a zemědělství. Zatímco rozvinutý sever, který svou textilní výrobu orientoval na západ, a tamní továrny se řídily zejména objednávkami z Francie, vykazoval spíše pozitivní obchodní bilanci, italský jih spíše zaostával a v šedesátých letech se dostával do krize.<sup>38</sup> V celkových číslech byl však italský trh zaplaven zahraničním textilem, italská výroba se pohybovala na hranici udržitelnosti.<sup>39</sup>

Mimo hospodářské a finanční záležitosti se musela vláda vypořádat se stále neúplným sjednocením Itálie. Po připojení Benátska roku 1866, díky přispění Pruska, stále scházelo připojit pověstný kousek území a tím byl Řím, okupovaný francouzskou posádkou. Po nezdařeném útoku garibaldovců na věčné město v srpnu roku 1862, uzavřel na podzim 1864 nový premiér Marco Minghetti takzvanou zářijovou úmluvu, ve které se Francouzi zavazovali ke stáhnutí se z Říma do dvou let od podepsání.<sup>40</sup> V příloze smlouvy se ustanovila novým dočasným hlavním městem Florencie, Italové se tak symbolicky a zároveň strategicky posouvali směrem k Římu. Jelikož Francouzi smlouvu nedodrželi, Garibaldi se rozhodl vzít věci opět do vlastních rukou, ovšem byl znovu poražen francouzskými vojsky u Mentany v listopadu 1867.<sup>41</sup> Římská otázka se definitivně vyřešila jen díky prusko-francouzské válce

---

<sup>36</sup> Údaje o počtu voličů se liší, Procacci uvádí okolo 410 tisíc, na stránkách <<http://cinquantamila.corriere.it/>> nalezneme údaj o 378 tisících voličích.

<<http://cinquantamila.corriere.it/storyTellerThread.php?threadId=censimento1>> [cit. 18. 4. 2017].

<sup>37</sup> CANZIO, S. – TREVISANI, G., c. d., s. 788.

<sup>38</sup> Ibid., s. 789.

<sup>39</sup> MORANDI, Rodolfo, *Storia della grande industria in Italia*, Milán: Einaudi, 1977, s. 93–95.

<sup>40</sup> PROCACCI, G., c. d., s. 270.

<sup>41</sup> CANZIO, S. – TREVISANI, G., c. d., s. 795–804.

v roce 1870. Francouzi nebyli schopni držet bojovou linii na více frontách a byli donuceni stáhnout se z Říma, ovšem konflikt mezi papežem a italskou vládou, započatý už v revolučním roce 1848, zůstal nevyřešený. Papež Pius IX. odmítl zákon o zárukách<sup>42</sup> a uzavřel se ve Vatikánu.

Nárůst státních příjmů z let 1862–1880 se opíral o silné daňové zatížení, které se týkalo především těch nejhudších vrstev obyvatel. V Itálii pracovalo v zemědělství více než 60 % obyvatel,<sup>43</sup> a to především právě v jižních částech státu. Zde se opět projevovaly rozdíly mezi severem a jihem Italského království. Tradičně býval největší demografický nárůst obyvatel především v zemědělských oblastech, což v případě Itálie znamenalo ve všeobecně chudších krajích italského jihu. Mnoho obyvatel venkova žilo pod hranicí existenčního minima, což se odráželo na vysoké negramotnosti, jež v sedmdesátých letech dosahovala až 78 %.<sup>44</sup>

Volby 1876 ukázaly sílu levice, která jasně předčila pravicové strany. Radikální reformy, kterých se jedni obávali a druhí je s nadšením očekávali, se nekonaly. Mimo povinné školní docházky pro děti od šesti do devíti let, zrušení daně z mletí a změny v občanském zákoníku nebyly změny nikterak výrazné. To se změnilo za vlády Agostina Despretise roku 1882 s očekávanou volební reformou. Zatím se nejednalo o všeobecné hlasovací právo. Došlo ke snížení volebního censu, což zvýšilo počet voličů k 7 % (z původních 2 %),<sup>45</sup> přičemž byli zvýhodňováni obyvatelé měst a zároveň nejmenší přírůstek voličů zaznamenal jih Itálie, jenž byl ovládán zejména starými strukturami a šlechtou.

## 2.5 ZAHRANIČNÍ POLITIKA ITÁLIE A VNITŘNÍ VÝVOJ V ZEMI NA KONCI 19. STOLETÍ

Po sjednocení Itálie vyvstávala jako logický partner Francie. Pravicová vláda se snažila jít směrem liberálního kapitalismu a obchodně a politicky se orientovat na zemi galského kohouta, o čemž vypovídá i významná obchodní dohoda z roku 1863.<sup>46</sup> Ovšem nerozvinutý průmysl a potřeba rychlé transformace podniků, aby se staly moderními a mohly

---

<sup>42</sup> Zákon zaručoval papežskou nedotknutelnost a svobodu a měl mu vyplácet odškodné tři miliony lir ročně. Zároveň by prostřednictvím tohoto zákona došlo k odluce církve od státu.

<sup>43</sup> PROCACCI, G., c. d., s. 273.

<sup>44</sup> Mapa k míře analfabetismu v Itálii v moderních dějinách viz:

<<http://dizionariapiu.zanichelli.it/storiadigitale/p/mappastorica/176/l-analfabetismo-in-italia-nel-1870>> [cit. 19. 4. 2017].

<sup>45</sup> Volební zákon z roku 1882 viz:

<[http://www.sba.unifi.it/upload/scienze-sociali/mostre/costruire\\_italia/legge\\_elettorale.pdf](http://www.sba.unifi.it/upload/scienze-sociali/mostre/costruire_italia/legge_elettorale.pdf)> [cit. 19. 4. 2017].

<sup>46</sup> PROCACCI, G., c. d., s. 283.

konkurovat na evropských trzích, ukazovaly nefunkčnost této cesty. Italské hospodářství nebylo připraveno na tak rychlý obrat a způsobovalo stagnaci. Italská vláda se rozhodla přeorientovat po vzoru jiného evropského státu. V sedmdesátých letech 19. století poté, co se k moci dostala levice, se začala rýsovat „italská pruská cesta“. Orientace Italského království na Německo se začala projevovat i v politicko-diplomatické rovině.

### 2.5.1 SPOR O TUNIS A VZNIK TROJSPOLKU

Ochlazení italsko-francouzských vztahů reflektovala již srážka u Mentany z roku 1867, koncem osmdesátých let vyústilo k otevřenému napětí. Francie i Itálie měly své zájmy na severu Afriky – v Tunisu už dlouhodobě žila velká italská menšina, Francie se naopak snažila rozšířit své severoafrické koloniální panství. Z těchto dvou států jednala pohotověji Francie, když na jaře roku 1881 využila potyčky na alžírsko-tuniské hranici a obsadila Tunis.<sup>47</sup> Po dohodě s místním vládcem zde vznikl protektorát pod francouzskou vlajkou. Vznik protektorátu vyvolal v Itálii velkou vlnu nevole, Cairolího vláda padla. Přední italští politici si uvědomovali nutnost hledání nového politického partnera. V této době vznikla silná orientace na Německo, jež vydržela až do první světové války.

Německo a Rakousko-Uhersko měly společný zájem uvnitř Evropy. Oba dva státy si uvědomily hrozbu rozpínajícího se Ruska a zároveň potřebovaly spojence proti stále silné Francii. Blízká spolupráce se zrodila při Berlínské konferenci roku 1878. Protiruský postoj obou aktérů vedl k podepsání tajné smlouvy v říjnu roku 1879, obsahující záruky pro případ války s Ruskem.<sup>48</sup> Tento obranný svazek, jinak známý jako Dvojspolek, představoval pro Itálii novou alternativu spojenectví. Od počátku osmdesátých let se navýšil počet diplomatických styků mezi Itálií, Rakouskem-Uherskem a Německem. Vše vyvrcholilo vstupem Itálie do Dvojspolku – vznikem Trojspolku na jaře 1882.<sup>49</sup> Smlouva byla poté prodloužena roku 1887.

---

<sup>47</sup> SKŘIVAN, A., c. d., s. 226–227.

<sup>48</sup> Německo si přálo, aby smlouva obsahovala i stejné opatření, pokud by se jedna ze stran dostala do války s Francií, to se ovšem nepodařilo německému kancléři prosadit.

<sup>49</sup> Systém vzájemných smluv byl složitý. Hlavním bodem bylo, že žádný z členů nesmí vstupovat do konfliktu namířeného proti jednomu z ostatních členů. Více viz HLAVAČKA, Milan – PEČENKA, Marek, *Trojspolek: německá, rakousko-uherská a italská zahraniční politika před první světovou válkou*, Praha: Nakladatelství Libri, 1999.



## 2.5.2 PRAVICOVÁ VLÁDA FRANCESCA CRISPIHO A NÁSTUP SOCIALISTICKÝCH HNUTÍ

V osmdesátých letech nastoupila vláda silné pravice, v jejímž čele stál temperamentní Francesco Crispi, Mazziniho stoupenec a Garibaldiho pravá ruka z dob risorgimenta, který se netajil svou francouzskou antipatií. Hned zpočátku své vlády vypověděl obchodní smlouvu s Francií a uzavřel vojenskou dohodu s Německem. Crispiho snahy o ještě hlubší centralismus se projeví i ve státní správě, kdy vytvořil nové provinční výbory, které měly kontrolovat místní agendu. Zároveň se snažil omezit roli parlamentu ve prospěch vlády a navýšil už tak velké pravomoci policejních sborů.<sup>50</sup> Jeho radikalismus se mu ovšem v mnoha případech nevyplácel, spor s Francií o celní politiku se odrazil v italské hospodářské situaci, italský export klesl o 40 % a mnoho odvětví se dostalo do krize.<sup>51</sup> Crispi byl donucen ustoupit. Budování infrastruktury a průmyslových podniků bylo velkou zátěží pro státní pokladnu, italská ekonomika byla stále daleko za západními velmocemi.

Na počátku devadesátých let se zároveň vynořila řada korupčních skandálů. Největším z nich byl rozsáhlý bankovní podvod, který zahrnoval nelegální tisk bankovek, a do kterého byly zapleteny téměř všechny politické špičky včetně premiéra.<sup>52</sup> Výsledky vyšetřování podvodu se podařilo před veřejností utajit až do roku 1893, tedy až několik let poté, co začalo šetření.<sup>53</sup> Mezitím se na postu ministerského předsedy vystřídal markýz de Rudinì a Giovanni Giolitti, přičemž druhý jmenovaný byl donucen z funkce odstoupit, vzhledem k následkům, které sebou skandál nesl.

Touha lidu po změně v politickém kurzu se projevovala už od osmdesátých let 19. století. Zejména zemědělství se nacházelo v osmdesátých letech ve vleklé krizi především kvůli levnému obilí z Ameriky a z Ruska. Mnoho obyvatel řešilo neúnosnou krizi emigrací, která stále rostla. Mezi lety 1886–1890 činil roční průměr vystěhovalců zhruba dvě stě dvacet dva tisíc, oproti tomu přirozený přírůstek byl mnohonásobně menší.<sup>54</sup> Ti, kteří zůstali, se často klaněli k jiným způsobům, jak si zajistit lepší životní podmínky. Časté byly stávky a nepokoje, zejména v oblasti pádské nížiny. Toto období se pojí s počátky organizovaných socialistických skupin, které měly mezi lety 1880–1890 spíše lokální charakter, ovšem v průběhu bouřlivých devadesátých let nabyla dělnická hnutí na síle.

---

<sup>50</sup> PROCACCI, G., c. d., s. 292–293.

<sup>51</sup> Ibid., s. 293.

<sup>52</sup> Ibid., s. 295.

<sup>53</sup> Ibid., s. 297.

<sup>54</sup> Ibid., s. 281.

V polovině osmdesátých let měly lidové opozice silnější základ jen v Lombardii a Romagni, kde vznikla roku 1881 Socialistická revoluční strana Romagne.<sup>55</sup> Lombardie se brzy dělníci seskupili do Italské dělnické strany a roku 1882 došlo k založení celostátní Italské socialistické strany.<sup>56</sup>

V posledních desetiletí 19. století se k dělnickým organizacím severu přidali obyvatelé Sicílie se svým hnutím *Fasci*, kde zejména působila tíživě agrární krize a úpadek sirného průmyslu. Spory *Fasci* a vlády se vyostřily kolem poloviny devadesátých let, kdy stávky v sirných dolech a protesty dělnictva na Sicílii nabraly obrovských rozměrů. Po pádu Giovanni Giolittiho stanul v čele vlády opět Francesco Crispi, jenž se rozhodl pro cestu silné represe. Padesátitisícový sbor byl vyslán k obnovení pořádku také v toskánské Lunigianě, kde se bouřili dělníci z mramorových dolů v Carrare.<sup>57</sup> Následovalo masové zatýkání a tvrdé tresty, zároveň došlo i k rozpuštění socialistické strany.

## 2.6 ITÁLIE OD PŘELOMU STOLETÍ K PRVNÍ SVĚTOVÉ VÁLCE

Poslední roky ottocenta se nesly ve znaku bouřlivých událostí – masové stávky, protesty, pouliční boje, atentáty, královražda. Po odchodu Crispiho, který urychlila neúspěšná expanze do oblastí východní Afriky, se vlády ujal markýz De Rudinì, jenž se snažil mírnit nálady ve společnosti, ukončil neúspěšné africké tažení a amnestoval odsouzené po velké stávce z roku 1894. Nicméně jeho snažení nenabyla velkého účinku. Kvůli výraznému navýšení ceny chleba<sup>58</sup> přinesly roky 1896 a 1897 další velkou vlnu dělnických stávek, především v severní Itálii.<sup>59</sup> Napětí vyvrcholilo neúspěšným atentátem na krále Umberta I.

### 2.6.1 KONEC 19. STOLETÍ – STÁVKY A KRÁLOVRAŽDA

Situace se nelepšila ani s blížícím se novým stoletím. Stále probíhající hladové bouře ještě podpořila smrt Felice Cavallottiho, poslance radikální levice, který padl v souboji s pravicovým politikem.<sup>60</sup> V Miláně dva měsíce po slavnostním pohřbu Cavallottiho vyšli lidé

---

<sup>55</sup> PROCACCI, G., c. d., s. 294.

<sup>56</sup> KŘIVSKÝ, Petr – SKŘIVAN, Aleš, *Století odchází, světla a stíny „belle époque“*, Praha: Aleš Skřivan, 1982, s. 135.

<sup>57</sup> PROCACCI, G., c. d., s. 298.

<sup>58</sup> Itálii zasáhla daný rok neúroda obilí a dovoz levného chleba z Ameriky byl narušen, kvůli válce Ameriky s Kubou, známé též jako španělsko-americká válka, která trvala od dubna do srpna roku 1898.

<sup>59</sup> KŘIVSKÝ, P. – SKŘIVAN, A., c. d., s. 149–150.

<sup>60</sup> PROCACCI, G., c. d., s. 301.

opět do ulic. Protesty se však zvrhly v krvavou bouři. Bylo vyhlášeno stanné právo, ve městě každým dnem přibývalo barikád. Několik dnů pouličních bojů přineslo stovky mrtvých a raněných.

Dočasná vláda Luigi Pelloux se snažila odvrátit stále sílící lidové bouře omezením spolčování a shromažďování, dále také omezením moci tisku a zákazem stávek ve veřejných službách. O zákonu se mělo hlasovat v červnu 1899, místo toho ovšem způsobilo otevřenou bitvu v parlamentu. Všechny tyto události vrhly Itálii do ústavní krize a nepomohlo ani ustanovení nové vlády, v jejímž čele stanul Giuseppe Saracco. Měsíc po jeho nástupu na konci června roku 1900 byl zavražděn král Umberto I., jenž se stal obětí anarchistického atentátníka. Obrovská vládní krize skončila královraždou, Itálii se linula atmosféra strachu a nejistoty.

## 2.6.2 ZEMĚDĚLSKO-PRŮMYSLOVÁ ITÁLIE

Počátek 20. století nepřinášel ve vztahu dělnictva a státu výraznější změny, tisíce dělníků si osvojovaly prvky moderního odborářství. Jen za rok 1901 se konalo na půdě Itálie více než tisíc stávek, účast lidu sahala ke dvěma stům tisícům.<sup>61</sup> Tato hospodářská a politická situace stále více nahrávala levicovým radikálům, k hodnotám socialismu se klonila i část mladé inteligence. Spisovatel Edmondo de Amicis a básník Giovanni Pascoli reprezentovali levicový intelektuální blok. Na počátku dvacátých let ovšem vstupují do politického kolbiště skupiny katolíků, které se později zformují do křesťanské demokracie. Kolem časopisu *Cultura sociale*<sup>62</sup> založeného mladým knězem Romolem Murrim se začala organizovat velká skupina, která se angažovala v zakládání katolických sdružení především v Lombardii, ale také na Sicílii.<sup>63</sup>

Přes pravidelné stávkové nepokoje vykazovalo italské hospodářství na přelomu 19. a 20. století postupné navyšování ročního přírůstku, což zapříčiňoval zejména pozoruhodný boom automobilového průmyslu, jehož hlavním představitelem byl turínský Fiat. Druhým mladým dobře rozvíjejícím se odvětvím byl elektrárenský průmysl, který měl zároveň pomoci Itálii od tíživé nutnosti dovozu uhlí.<sup>64</sup> Své postavení centra hospodářství a kultury stále více posilovalo duo měst Turín a Milán. Dařilo se zejména hutnickému průmyslu, ale i menším

---

<sup>61</sup> PROCACCI, G., c. d., s. 304.

<sup>62</sup> V roce 1898 vznikl časopis *Cultura sociale*, jehož vzorem byla *Critica sociale* vycházející již od roku 1891. Ve dvacátém století vycházel přerušovaně, ale ve změněné podobě existuje do dnes, viz: <http://www.criticasociale.net/> [cit. 29. 4. 2017].

<sup>63</sup> PROCACCI, G., c. d., s. 306.

<sup>64</sup> Ibid., 307–308.

odvětvím jako bavlnářství a cukrovarnictví. Nárůst průmyslu těžil z jednoho důležitého faktoru, a to z levné pracovní síly. Italští dělníci nejen že měli jednu z nejnižších mezd v Evropě, ale zároveň i nejdelší pracovní dobu.<sup>65</sup> Nedalo se tedy předpokládat, že by hospodářská konjunktura ukončila stávkové hnutí. Rok 1904 ukázal pravý opak.

### 2.6.3 GIOLITTIHO DESETELETÍ

Prvních deset let 20. století stál téměř celou dobu v čele italské politiky již zkušený hráč Giovanni Giolitti. Hlavními tendencemi jeho vlády byly umírnění imperialistických snah jeho předchůdců (zejména poté Crispiho) a snaha o dobré vztahy se západními evropskými státy – Německem, Anglií a Francií,<sup>66</sup> a také s Ruskem.<sup>67</sup> To mu umožnilo se koncentrovat na řešení domácích hospodářsko-politických problémů. Zatímco v parlamentu probíhaly debaty o sociálním zákonodárství a byly přijaty zákony o práci žen a dětí, Giolitti se marně snažil přesvědčit zejména velkostatkáře o nutnosti zlepšení pracovních podmínek pro dělníky. Ti naopak přešli do protiofenzívy a v druhé polovině roku 1902 došlo k násilnému potlačení několika stávek, například narušení výroby v Coma. Na Sicílii a v Apulii spor vyústil ve střelbu místní policie do řad stávkujících.<sup>68</sup> Vše vyústilo k vyhlášení první generální stávky v dějinách Itálie roku 1904.

Giovanni Giolitti předpokládal rychlý konec této protestní akce, což se také potvrdilo, zároveň však vláda nebyla schopná stále rostoucí tlak z řad odborů a dělnictva vyřešit. Giolitti rozpustil parlament a vypsál nové volby,<sup>69</sup> ve kterých se po ustoupení papeže od zásady *non expedit* prosazují katoličtí poslanci, a naopak ztrácejí socialisté. Giolitti ustoupil ze své premiérské pozice, ovšem ne na dlouho. V květnu roku 1906 opět převzal otěže vlády a stál v jejím čele až do prosince 1909. Překonání hospodářské krize z let 1903–1905 pomohlo ke klidnějšímu řešení pracovních sporů. Ovšem přelom prvního a druhého desetiletí se opět nesl ve znaku dramatických událostí.

---

<sup>65</sup> PROCACCI, G., c. d., s. 309.

<sup>66</sup> GIOLITTI, Giovanni, *Memoria della mia vita, con uno studio di Olindo Malagodi*, Milán: Trevès, 1922, s. 219–226.

<sup>67</sup> PROCACCI, G., c. d., s. 310.

<sup>68</sup> *Ibid.*, s. 312.

<sup>69</sup> *Ibid.*, s. 313.

#### 2.6.4 PŘEDVÁLEČNÁ ITÁLIE

Na počátku druhého desetiletí 20. století zůstávala Itálie stále státem rolníků, v zemědělství pracovalo 34 % obyvatelstva.<sup>70</sup> Změnám nenapomáhala ani velká emigrace, která vyplývala zejména ze špatné ekonomické situace jižní Itálie. Pomyslné nůžky mezi severem a jihem se stále více rozevíraly. Roku 1908 potkala jižní Itálii další tragédie, a to v podobě zemětřesení, které zničilo města Reggio a Mesinu.

V tomto období se také začaly zhoršovat mezinárodní vztahy. Anexe Bosny a Hercegoviny ze strany Rakouska vyvolala vlnu nevole mezi evropskými státy, včetně Itálie. Mezinárodní krize zasáhla i hospodářství, od krize v hutnictví až po automobilový průmysl, způsobila velký pokles akcií na trhu.<sup>71</sup> Mezi mladými socialisty se také poprvé začalo objevovat jméno Benita Mussoliniho, jenž, ač později otočil svůj politický kurz směrem k extrémní pravici, začínal svou politickou dráhu jako podporovatel levice a v následujících letech se stal ředitelem *Avanti!*, oficiálního orgánu Italské socialistické strany.<sup>72</sup>

Ještě před první světovou válkou, jež pro Itálii začala roku 1915 po boku Dohodových mocností, vstoupila do koloniální války o Libyi. Itálie se obávala, že by se i další evropské mocnosti mohly zajímat o nadvládu nad oblastí Libye (po obsazení Marokem Francií) a v září 1911 vyhlásila vláda válku Turecku. Ač konflikt dopadl pro Itálii vítězně, počáteční všeobecné nadšení se vytrácelo. Konflikt trval mnohem déle, než se předpokládalo a jeho finanční nákladnost byla jen stěží vykompenzována územními zisky.

Vlny radikalismu stále více zachvacovaly italskou společnost. Mimo levicové proudy se rozšiřoval manifest futurismu, jenž nabádal veřejnost ke vstupu do celosvětového konfliktu, od kterého si slibovali očistu společnosti a nový začátek. Ač bylo království členem Trojspolku a Rakousko očekávalo jeho válečnou pomoc, vláda nepovažovala vyhlášení ultimáta za důvod dodržení válečných dohod a vyhlásila neutralitu. V dubnu 1915 vyjednal ministr zahraničí Sidney Sonnino podmínky, za kterých vstoupí Itálie do války. O měsíc později vyhlásila válku Rakousku a vstoupila do tohoto celosvětového konfliktu.

---

<sup>70</sup> PROCACCI, G., c. d., s. 316.

<sup>71</sup> Ibid., s. 317.

<sup>72</sup> Ibid., s. 318.

### 3 VYBRANÁ DÍLA PARLAMENTNÍHO ROMÁNU

#### 3.1 ANTONIO FOGAZZARO: DANIELE CORTIS

Antonio Fogazzaro se narodil do buržoazní zámožné rodiny sídlící ve Vicenze roku 1842, tamtéž také zemřel roku 1911. Tato příslušnost k Benátskému regionu se, stejně jako další autobiografické rysy, odráží napříč jeho tvorbou. Autor se často označuje za příslušníka katolického spiritualismu, nalezneme ho ovšem i v poloze verismu a dekadence.

Fogazzaro, který byl vychován v přísně katolickém prostředí, prošel během svého života hlubokou náboženskou krizí, která se promítla mimo jiné i do samotné knihy *Daniele Cortis*<sup>73</sup> i do jeho dalších děl, zejména do esejů a statí na téma duchovní obnovy katolické církve, které byly vydané v několika sbírkách: *Discorso*, *Scienza e dolore*, *Il dolore nell'arte*.<sup>74</sup> Duchovní a morální víra je všudypřítomným elementem v široké tvorbě tohoto autora, stejně tak jako zápas touhy a lásky s povinností a zodpovědností.

V případě díla *Daniele Cortis*, které bylo vydáno roku 1885, se jedná o příběh boje lásky mladého muže a vdané ženy s nutností dostát svým povinnostem. Hlavní mužská postava, jíž je právě Daniele Cortis, stojí na rozcestí mezi láskou ke své sestřenci Eleně a politickými ambicemi, jež ho dovedou až na místo poslance v italském parlamentu. Skrze mladého politika nám dává autor nahlédnout do prostředí vrcholné politiky osmdesátých let 19. století, konkrétněji do let 1881–1882, kdy došlo v Itálii k volební reformě a navýšení počtu voličů, což napomohlo pozvolnému nástupu nové dravé generace politiků, toužící po změně a pokroku. Fogazzaro skrze postavu Daniela Cortise v této knize předjímá typ nadčlověka (*superuomo*), kterého nadále rozvíjí ve svých dílech Gabriele D'Annunzio.<sup>75</sup>

##### 3.1.1 OBSAH

Román začíná v prostředí italské venkovské šlechty žijící v oblasti Benátska. Mladá baronka Elena Carrè se setkává na večírku v rodinném sídle její rodiny po dlouhých letech se svým bratrancem Danielem Cortisem, jejichž vzájemné city, jež propukly v mladém věku, stále trvají i po dlouhém odloučení a které umocňuje i nešťastné manželství Eleny se sicilským baronem Carminem di Santa Giulia. Ten je zároveň aktérem velkého politického

---

<sup>73</sup> Hlavní hrdinka Elena přiznává, že ztratila víru v Boha, po všem utrpení, které podstoupila ve snaze pomoci svému manželovi a rodině. Na konci knihy opět nachází oporu ve víře, která ji pomůže k životnímu rozhodnutí a k přesvědčení o správnosti jejího jednání.

<sup>74</sup> PELÁN, Jiří, a kol., *Slovník italských spisovatelů*, Praha: Nakladatelství Libri, 2004, s. 337.

<sup>75</sup> *Ibid.*, s. 337.

skandálu a neschopen platit obrovské dluhy z hazardních her. Snaží se tedy přimět strýce Eleny, aby mu peníze půjčil, a nezdráhá se ho vydírat uvězněním Eleny v sicilském Cefalù.

Daniele se mezitím připravuje na svou kandidaturu do sněmovny s vizí potřeby sociální politiky podpořené křesťanskými ideály. Plány mu krátkodobě naruší nové poznatky o jeho matce, jež odešla od rodiny po odhalení milostné aféry, kterou považoval za mrtvou dlouhá léta. Matku objeví ve Švýcarském Luganu, ovšem není schopen překonat dlouholeté utrpení, které způsobila jemu a jeho otci. Poté, co zaplatí její dluhy, spěchá zpět plnit politické povinnosti a odvrátit hrozící nezdár, což se mu podaří díky svým řečnickým schopnostem a usedne v parlamentu Italského království.

Elena mezitím odcestuje do Říma se svým manželem, než aby jeho nezdary trpěla její rodina, sama si dobrovolně zvolí odjezd do Cefalù, a potlačujíc lásku k Danielovi je ochotna zemřít na daleké Sicílii. Na naléhání rodiny svolí Carmino di Santa Giulia po několika měsících k návštěvě její matky, která je zděšena z psychického i fyzického stavu Eleny, o kterém věděl i Daniele, díky dopisům, jenž mu zaslal Elenin doktor.

Problémy manžela ovšem nejsou stále vyřešeny a hrozí veřejné provalení jeho dluhů i obvinění ze zpronevěry. Elena se vydává do Říma odhodlána mu pomoci, přes jeho arogantní postoj k jakémukoliv řešení a paranoické představě, že za vším stojí její rodina. Do problému se vloží sám Daniele a z lásky k Eleně se anonymně nabídne, že dluhy zaplatí. Ovšem na konec je to hrabě Lao, kdo poskytne finanční pomoc, pod podmínkou, že se baron di Santa Giulia nikdy nedozví, kdo dluh splatil a také, že musí opustit Itálii a vydat se sám do Ameriky. Poté, co baron vyhrožuje sebevraždou, Elena tajně souhlasí, že pojede s ním, pokud přistoupí na dohodu a nechá si pomoci od dluhů.

Fyzický stav Daniela se postupem času horší, omdlívá během svého proslovu ve sněmovně a zůstává upoutaný na lůžko. Po několika dnech se jeho stav zlepší a rozhodne se odjet do Passo di Rovese s Elenou a její rodinou, aby se zde dále zotavoval. Baron Di Santa Giulia souhlasí s odjezdem do zámoří a s tím, že bude anonymně zaplacen jeho dluh. Neodjede však do Ameriky, ale do Japonska a napíše Eleně, že trvá na tom, aby s ním odjela. Elena a Daniele si poprvé otevřeně přiznají vzájemné city a hrají si s myšlenkou zůstat spolu v rodném Benátsku. Nakonec je oba přemůže morální povinnost zachovat se dle nejlepšího možného úsudku, ač na svou lásku nikdy nezanevrou. Elena se rozhodne odjet s manželem, bez vědomí rodiny a Daniele se vrací do Říma.

### 3.2 LUIGI PIRANDELLO: I VECCHI E I GIOVANI

Luigi Pirandello pocházel ze zcela odlišné rodiny a kulturního prostředí než Antonio Fogazzaro. Narodil se v roce 1867 na Sicílii v Girgenti a jeho rodina patřila k silně antibourbonským a progaribaldiiovským silám. Pirandellova matka neohroženě podporovala sjednocení Itálie a jeho dědeček byl donucen k exilu na Maltě po roce 1848.

Po skončení lycea v Palermu odchází mladý Pirandello nejprve do Říma a poté na studia do Bonnu. Začínal jako básník a v 90. letech dospívá k romanopisectví, kdy roku 1893 vychází jeho první román *L'Esclusa*.<sup>76</sup> Rok poté se Pirandello oženil, ovšem jeho žena začala postupem času stále propadat psychické nemoci. Na základě vlastní zkušenosti pracuje s motivem šílenství i ve svých dílech. Svou sbírku děl rozšířil také o eseje, nejznámější z nich představuje *L'Umoreismo* z roku 1908 a celou škálu divadelních her, ať psaných v dialektu či ve spisovné italštině.

Jeho rodná Sicílie je pro Pirandella celoživotní inspirací. V antihistorickém kritickém románu *I Vecchi e I Giovani*, vydaném knižně roku 1913 jako symbolický vrchol jeho epické tvorby, představuje čtenáři problémy své vlastní generace, kontrast jak mezi ostrovní společností a hlavním městem, a jejich vnímáním životní reality a dopadů risorgimenta, tak především, jak napovídá název knihy, propast mezi mladou a starou generací Italů, kteří, ač pocházejí ze stejného prostředí, na sebe každodenně narážejí kvůli politickému přesvědčení.

Pirandello zasadil vyprávění do Girgenti mezi léta 1893 a 1894, která byla Itálii hodně bouřlivá. V kontrastu proti nepokojům a demonstracím pracujících mas, anarchisticky se bouřících pod záštitou „svazků“ (*fasci*), stála stará probourbonská aristokracie a zároveň stále se konstituující vrstva moderní buržoazie. Bylo to období politického neklidu i skandálního chování politických špiček, které navíc nebyly schopné a ani neměly zájem vyjednávat se zástupci rozrůstající se a sílící nižší třídy. Právě sociální problémy sicilských dělníků a horníků jsou velkým tématem tohoto románu. Pirandello postavil vyprávění na své vlastní znalosti místních pracovních podmínek, jelikož jeho otec vlastnil jeden z místních sirných dolů.<sup>77</sup>

---

<sup>76</sup> PELÁN, J., c. d., s. 771.

<sup>77</sup> GRAEBNEROVÁ, Michaela, *Italské antirisorgimento v dílech F. De Roberta, L. Pirandella a T. Tomasiho di Lampedusa*, Diplomová práce, Ústav románských studií, Oddělení Italianistiky, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2010, s. 33.



### 3.2.1 OBSAH

Román je obsáhlým vyprávěním historie agrigentské urozené rodiny Laurentových, jejíž nejstarší členové a sourozenci, kníže Ippolito, dona Kateřina a don Kosma zosobňují každý zcela jiné politické a osobní přesvědčení. Don Ippolito je neoblomným zastáncem staré šlechty a bourbonských ideálů, jenž se uzavřel na svém panství s ochrankou, kterou tvoří vojáci ve „starožitných“ královských uniformách. Dona Kateřina je hrdou vdovou po garibaldovci, padlém u Milazza roku 1860, odmítající jakoukoliv pomoc své rodiny. Třetí ze sourozenců, don Kosmo, se skrývá před světem uzavřen na svém panství Valsinia, kde mu společnost dělá sbírka knih a bývalý Garibaldiho stoupenec Mauro Mortara, neoblomný vlastenec, poznamenaný životem vojáka.

Spletitá linie příbuzenských vztahů a lidských příběhů se táhne celým románem. Syn dony Kateřiny, Robert Auriti, figuruje po volebním úspěchu ve vládní straně, ovšem je zapleten do bankovního skandálu a jeho politický sen, a zároveň sen mnoha Sicilanů, končí, ač neoprávněně, jeho zatčením. Dona Kateřina se nevzpamatuje z této události a krátce poté umírá. Stejně tak jako pravý viník, Konrád Selmi, jenž spáchá sebevraždu.

Místním mužem číslo jedna je ovšem po volbách Ignazio Capolino, muž „nasazený“ do politiky Flaminem Salvem, majitelem sirných dolů a velkoobchodníkem, jehož žena Nicoletta je nejprve Salvova milénka a poté má tajný vztah s mladým inženýrem Aureliem Costou, pracujícím v sirných dolech, který vede k souboji mezi oběma soky v lásce.

Don Ippolito si bere za manželku Adelaidu Salvo, sestru Flaminia Salva, jenž vlastnil sirné doly na Sicílii, ovšem manželství je spíše účelové, než šťastné – má pomoci donu Salvovi zlepšit své postavení a zbavit ho dluhů z podnikání. Flaminiova dcera Dianka je od dětství nevléčitelně zamilovaná do Aurelia Costy a tato láska se jí stává osudnou, když kvůli ní téměř skončí v léčebně pro psychicky choré.

V této době vrcholí zuřivé nepokoje na Sicílii, zejména kvůli pracovním podmínkám v sirných dolech. Aurelio Costa byl poslán do dolů, aby situaci uklidnil, ale je spolu s Nicolettou napaden rozzuřeným davem a oba jsou násilně zabiti. Zodpovědnost za čin je uvalen na Landa Laurentana, jednoho z hlavních předáků Nejvyšší rady svazků a syna dona Ipolitta, který musí opustit zemi, aby se vyhnul právním následkům zuřivého řádění dělníků.

Román končí symbolicky smrtí Maura Mortary, jako představitele hrdé generace garibaldovců, jenž je zastřelen s válečnými medailemi připnutými na prsou italskými vojáky.

### 3.3 GABRIELE D'ANNUNZIO: LE VERGINI DELLE ROCCE

Dalším představitelem nejen parlamentního románu a současníkem Luigiho Pirandella je rodák z Pescary Gabriele D'Annunzio. Jeho životní pouť začíná roku 1863 ve středoitalském kraji Abruzzo a končí roku 1938 v 74 letech. Podobně jako Pirandello ovládal široký repertoár literární tvorby – v Římě, kam odešel studovat, začínal jako mladý básník a prozaik, a ve stále pokročilejším věku přecházel k divadlu. D'Annunziův dekadentní život byl sám o sobě pestrým představením. Těšil se přízni aristokracie i žen, čehož důkazem je i několik soubojů, které za svůj život podstoupil.

Jeho život byl plný výpadů a změn, nevydržel dlouho na jednom místě a často cestoval, mimo jiné i do Francie, kde napsal několik divadelních her ve francouzském jazyce. Velkým předělem v jeho díle bylo seznámení se s filozofií Friedricha Nietzscheho, z něhož si osvojil zejména teorii o nadčlověku,<sup>78</sup> která se projeví již v autorově nejznámějším díle *Il piacere*. Hlavní postava Andrea Spirelli zosobňuje předobraz nadčlověka již svým původem, bohatstvím a vybraným chováním, zároveň však D'Annunzio vyjadřuje jeho vyprahlost a nepřizpůsobivost. To, čeho se D'Annunzio dotkl s ohledem na Nietzscheho filozofii v románu *Il piacere*, rozvádí do mnohem větší hloubky v díle *Le vergini delle rocce*.

Román, jehož název si D'Annunzio symbolicky vypůjčil od malíře Da Vinciho,<sup>79</sup> vydaný roku 1896, byl původně představen jako první z trilogie *Romanzi del Giglio*, ale k uskutečnění jeho záměru nakonec nedošlo a román zůstává jediným vydaným z původně zamýšlené trilogie. Hlavní hrdina Claudio Cantelmo po mladistvých nerozvážnostech a výstřednostech převrací svůj život a snaží si najít mezi třemi dcerami venkovské aristokracie ženu, s níž by zplodil svého následovníka, ztělesnění ideálu. Claudio je představitelem určitého vývojové stupně člověka, jakýsi „superdruh“, jenž stojí v protikladu od vulgárních venkovanů a povrchních měšťáků a je znechucen aktuální politickou situací a úpadkem morálky a hodnoty systému. Je zároveň odrazem, až alteregem, samotného D'Annunzia.

Oproti ostatním autorům mého výběru – Pirandellovi, De Robertovi i Fogazzarovi – nemá hlavní postava (zároveň vypravěč příběhu) aktivní politickou kariéru, ale

---

<sup>78</sup> Friedrich Nietzsche vychází z teorie evolucionizmu, kdy operuje s myšlenkou „nadčlověka“, který překoná své předchůdce, tak jako se člověk posunul ve vývojovém stádiu nad své předky. Stěžejním dílem, ve kterém popisuje tuto teorii, je dílo *Tak pravil Zarathustra*, vydané v roce 1883.

<sup>79</sup> Originální název *Vergine delle rocce* patří obrazu, který je umístěn v pařížském Louvru. Leonardo Da Vinci ho namaloval v osmdesátých letech 19. století.

jeho pohled na vývoj Itálie je spíše filosofický, až idealistický, jehož snem je restaurace, nebo spíše znovu objevení potenciálu starověkého Říma s celou jeho slávou.

### 3.3.1 OBSAH

Samotný příběh začíná *in medias res*, na cestě Claudia Cantelma z Říma, odkud utíká pryč před prohnitou realitou hlavního města a uchyluje se na statky rodiny knížete Montagny, jež je příslušnicí venkovské šlechty a bourbonsky smýšlející staré aristokracie. Od chvíle kdy znovu uviděl tři sestry a Montagnovy dcery – Anatolii, Violante a Massimiliu – přemýšlí, která z nich by byla nejlepší možnou variantou stát se matkou jeho dětí a jeho ženou. Každá z nich je krásná a okouzlující, a jak napovídají jejich alegorická jména, disponuje určitou charakteristikou jí vlastní. Violante je nedosažitelná, dekadentní femme fatale, jež se pomalu „[...] zabíjí voňavkami, které jí posílá Královna“<sup>80</sup>. Anatolia má velmi obětavou povahu a je vstřícnou a silnou ženou, duší rodiny, která nahrazuje v mnoha směrech psychicky chorou matku. Massimiliu charakterizuje její zbožnost a víra, jež ji dovedla k rozhodnutí odevzdat svůj život do rukou Božích, poté, co umírá její snoubenec.

Pomalou se línoucí příběh nemá žádné zásadní rozuzlení ani jasné východisko. D'Annunzio ho chtěl pravděpodobně rozvést až v dalších dílech trilogie, k jejichž vydání ovšem nedošlo. Nejprve se sblíží s Massimilií, ale si dívka nakonec opravdu zvolí vstup do kláštera. Claudio se snaží vybrat si mezi sestrami tu nejvhodnější, ale jejich vlastnosti ho neustále nutí odvracet zrak a mysl od jedné ke druhé, a zároveň ho neustále rozptylují jeho vlastní myšlenky a úvahy, do kterých se ponořuje, a které ho odvádějí od jeho původního záměru.

### 3.4 FEDERICO DE ROBERTO: I VICERÉ A L'IMPERIO

Posledním z vybraných autorů je rodák z Neapole, avšak tělem a duší Sicilan, Federico de Roberto. Autor považovaný vedle Luigiho Capuany a Giovanniho Vergy za hlavního představitele sicilské větve italského verismu, spadá mezi italské spisovatele narozené v postrisorgimentálních šedesátých letech 19. století, konkrétně v roce 1861. Ač se dal původně na studia, brzy se vydal na literární dráhu, poté, co se jeho příspěvky objevily hned v několika italských novinách, jakými byly například *Rassegna settimanale* (Florence)

---

<sup>80</sup> D'ANNUNZIO, Gabriele, *Panny ze skal*, In: *Spisy G. D'Annunzia II.*, Praha: J. R. Vilímek, 1910, s. 56.

či *l'Esploratore* (Milán). Brzy se seznámil právě s dvojicí veristů, s nimiž ho nepojila jen literární tvorba, ale i blízké přátelství.

Již prvními sbírkami novel *Documenti sociali*, *Processi verbali* a *La sorte*, vydanými na konci osmdesátých let 19. století, se De Roberto jasně přihlásil k formě italského verismu. Svoje nadání na historickou rekonstrukci a realistické vykreslení postav rozvíjí dále i v jeho vrcholném díle *I Viceré* a nedokončeném pokračování s názvem *L'Imperio*.

Tyto dvě knihy jsou součástí trojdílné ságy o osudu rodiny Uzeda, představitelky sicilské aristokracie, jejíž moc a síla upadá spolu se starými pořádky a vládou Bourbonů. Prvním z trilogie je dílo *L'illusione* vydané roku 1891, inspirované francouzským realismem, jež mapuje život Terezy Uzedové, sicilské kněžny, a její snahu o naplnění snu o lásce, končící nezdarem.

Právě smrtí Terezy začíná druhý díl ságy, vydané pod názvem *I Viceré* roku 1894, který je rozsáhlou výpovědí o upadající ostrovní šlechtě, která ve své stavovské pýše stále lpí na označení „místokrálové“. Autor začíná vyprávění v polovině padesátých let 19. století, tedy v době před bouřlivým bojem o italské sjednocení, a pokračuje do počátku let osmdesátých. Román je příběhem hned několika generací aristokratické rodiny v běhu dramatických historických událostí, zásadních politických a kulturních změn. De Roberto předestírá (ne)schopnost jejích členů čelit nastupující době liberalismu a odhaluje degeneraci jedné společenské třídy, kterou spíše než vznešenost a urozenost symbolizují mravní poklesky, intriky a zpátečnictví.

Schopnost přizpůsobit se novým poměrům, bez ohledu na motivaci a vlastní přesvědčení, se představuje jako nejvýhodnější řešení krize upadající šlechty. Příkladem tohoto vyústění je postava Consalva Uzedy, jehož ctižádostivost dovedla až do poslaneckého křesla nové, sjednocené Itálie. Právě s jeho příjezdem do Říma, kde zaujal svůj post v parlamentu, začíná třetí a poslední díl trilogie *L'imperio*, ve kterém se přenášíme do hlavního města Itálie a zcela odlišného prostředí, než ze kterého hrdina pochází.

Nedokončená kniha, vydaná až v roce 1929, ukazuje realitu vrcholné politiky se vši špinavostí a pokryteckými pohnutkami, jež se skrývají za tvářemi veřejných činitelů. De Roberto bilancuje skrze romány nad provedením a výsledkem risorgimenta, dává najevo zklamané iluze a nenaplněné sny o sjednocené, celistvé Itálii.

### 3.4.1 OBSAH OBOU DĚL

Román *I Viceré* je rozdělen do tří chronologicky řazených částí a začíná smrtí dony Terezy Uzedy, která byla hlavou rodiny Uzeda z Francalanzy, původních španělských místokráľů. Pohřeb a následné dělení majetku dle poslední vůle zemřelé využívá autor k představení rozsáhlé knížecí rodiny, a hned na počátku nastiňuje povahové rysy všech aktérů trojdílné ságy, zahrnující téměř třicetileté období tohoto šlechtického rodu.

Poslední vůle dony Uzedy nastartuje boj dědictví a nevraživost mezi pozůstalými dětmi kněžny, jelikož největší část majetku zdědí jak prvorozený Giacomo, tak třetí potomek v pořadí Raimondo, jenž je označován za jejího oblíbence a chráněnce. Ostatní získali jen minoritní podíl na majetku, či roční důchod. Giacomo se rozhodne oponovat Raimondovým nárokům na dědictví, zatímco nemravný mnich don Blasco, švagr dony Terezy, ponouká Lodovica, druhorozeného syna zemřelé kněžny, aby se nevzdal svých nároků na dědictví, ač byl předurčen k církevní dráze.

Rozebíhá se kolotoč příbuzenských sporů, vytáček a osobních tragédií, jež podkreslují historické události, které měly mnohem větší dopad na budoucnost rodu než vnitřní problémy rodiny. První část knihy je totiž zasazena do doby Giuseppe Garibaldiho, jeho vyloďení na Sicílii a následného boje za sjednocení. Stará Itálie padá symbolicky s první částí knihy, kdy je po plebiscitu zvolen do parlamentu Gaspere Uzeda, vévoda z Oraguy, s podporou mladého liberálního právníka Benedetta Giulenteho, budoucího manžela dony Lucrezie, ze šlechticko-měšťanské rodiny, jež se usadila vedle rodného sídla knížat z Francalanzy, a jejichž původu a postavení se mnozí Uzedové vysmívali.

Prostřední část knihy obsahuje události do roku 1870. Autor v ní rozvíjí zejména rodinnou situaci. Raimondo, který udržuje stálý poměr s donou Isabellou Fersovou dosáhne po nátlaku rodiny na jeho právoplatnou ženu anulace sňatku, a následně se s Isabellou ožení. Životního hazardéra ovšem brzy omrzí i jeho druhá manželka, a opět hledá útěchu v náručí cizích žen.

Don Blasco, hlavní představitel bezpáteřního oportunismu, využil situace spolu s dalšími mnichy v klášteře, kteří očekávali zákon o konfiskaci církevních statků a stihl rozkrást klášterní majetek a zbohatnout na jeho prodeji. Zároveň přechází tento původně zarytý konzervativec na stranu liberální a stane se z něj podporovatel nového státu oslavující připojení Říma v roce 1870. Mladý don Consalvo, syn Giacoma, se mezitím rozhodl nesložit mnišský slib, nastěhoval se zpět na rodinné sídlo.

Poslední část díla se zaměřuje na události po připojení Říma k Itálii a končí rokem 1882, kdy se díky volební reformě rozšiřuje základna voličů napříč celým Apeninským poloostrovem. De Roberto se zaměřuje zejména na nejmladší generaci rodiny Uzedu, sourozence Teresinu a Consalva, potomky Giacoma. Zatímco Teresinu stíhá neblahý osud v podobě nešťastné lásky, Consalvo se po zahraničních cestách rozhodne jít po vzoru strýce na politickou dráhu. Přes špatné vztahy s otcem, končící Consalvovým vyděděním těsně před smrtí Giacoma, jeho popularita narůstá a stává se členem obecního výboru a poté starostou. Tím jeho politická kariéra nekončí. Opouští konzervativní smýšlení a oportunisticky se přidává na stranu levice a vítězstvím v místním volebním obvodu si zajišťuje křeslo v italském parlamentu.

Vstupem Consalva na půdu parlamentu v listopadu 1882 začíná poslední nedokončený díl trilogie s názvem *L'imperio*, ve kterém se De Roberto přemísťuje ze své „domovské“ Sicílie a dostává se prostředí vrcholné politiky, kterému viditelně není nakloněn.

Consalvo Uzeda se snaží využít rodinných kontaktů, svého aristokratické postavení, aby si vydobyl pevné místo na veřejné scéně. Naráží ovšem nekompromisně na realitu politické moci, jež je mnohem více založená na penězích a zákulisních intrikách než na rodinném jménu. Jeho osobní ambice zastíňují jakékoliv morální a veřejné zájmy. Obratně přechází od pravice k levici a zase zpět, aby byl vždy na straně, která má navrch.

„[...] *risoluto a stare dalla parte non dei vinti ma dei vincitori.*“<sup>81</sup>

Proti Consalvovi stojí postava mladého novináře ze Salerna Federica Ranaldího. Mladík se cítí být zkrachovalým umělcem, a tak se vydává do Říma, s romantickou představou o lepší Itálii. Mezitím se Consalvo, díky svým úhybným manévřům dostává až na post ministra vnitra, ke kterému mu napomáhá i nevydařený atentát na jeho osobu, jež paradoxně způsobí nárůst Consalvovy popularity. Federico se znechucením pozoruje svět úplatků a intrik, jež se mu hnusí ale zároveň ho i živí. Sen novináře končí deziluzí a osobním vyhořením, které ho přivádějí na sebevražedné myšlenky.

---

<sup>81</sup> DE ROBERTO, Federico, *I Grandi Romanzi, Il degli Uzeda: L'illusione, I Viceré, L'Imperio*, introduzione a cura di Sergio Campailla, Řím: Newton Compton, 1994, s. XIII.

Překlad:

„[...] byl rozhodnut stát na straně vítězné, nikoliv vítězí.“

## 4 ANALÝZA VYBRANÝCH DĚL PARLAMENTNÍHO ROMÁNU

### 4.1 NARACE V PARLAMENTNÍM ROMÁNU

Vzhledem k množství děl, které by se daly označit jako parlamentní román, je nemožné určit specifický způsob narace, jež by byl pro tento „žánr“ typický. Způsob vyprávění konkrétních parlamentních románů se odráží od stylu vlastních autorů, kteří jsou představiteli odlišných literárních i politických směrů. Každý z nich si vybudoval specifický přístup k post-unitárnímu uspořádání země, ve které žili. To také souvisí s mírou subjektivity a objektivitě textu a tím, jak autoři reflektují realitu nové doby.

Federico De Roberto a Luigi Pirandello, oba autoři antihistorických románů, předkládají čtenáři rozsáhlé rodinné a společenské drama z prostředí pro ně osobně známé, ze Sicilského ostrova. Oba v tomto směru našli zalíbení ve psaní děl, jež nemají hlavního protagonistu, nýbrž hybatelem děje je celá škála postav, představující širokou pluralitu politických a kulturních názorů a přesvědčení.

Federico De Roberto spadá svým zaměřením především do polohy verismu, z tohoto zaměření také vychází a je mu věrný i v prostředí parlamentního románu. Vše je podřízeno naturalistickému vyobrazení situací a postav. V knize *I Viceré* s kronikářským nadhledem předestírá život několika generací upadající feudální šlechty. Román „bez hlavního protagonisty“<sup>82</sup> se pevně drží časové osy, která z historického hlediska kopíruje téměř celou druhou polovinu 19. století. Jednotlivé postavy se otevírají díky vševědoucímu heterodiegetickému vypravěči<sup>83</sup>, jenž s detailní přesností a znalostí situace vtahuje čtenáře do nejnepříjemnějších záležitostí každého protagonisty.

Zároveň jsou tato osobní a rodinná dramata dvou šlechtických klanů zasazena do všeobjímajícího rámce historických událostí a vysoké politické hry. Vypravěč románu *I Viceré* se elegantně pohybuje mezi zdánlivě nicotnými problémy jednotlivců a nenávratnými událostmi, jež ovlivnily dějiny celého území Itálie.

*„Gli avvenimenti incalzavano. I soldati italiani avevano ricevuto l'ordine d'avanzarsi nello Stato romano. L'attesa delle notizie era febbrile; il duca, dominiciliato alla*

---

<sup>82</sup> DE ROBERTO, Federico, *L'Imperio*, introduzione a cura di Carlo Madignani, Milán: Mondadori, 1981, s. VI.

<sup>83</sup> KUBÍČEK, Tomáš, *Vypravěč. Kategorie narativní analýzy*, Brno: Host, 2007, s. 80.

*prefettura, apriva i telegrammi del prefetto e andava poi a diffonderli, quasi li avesse ricevuti direttamente da Lanza.*

*„È arrivato la fine del mondo!“ gridava la zitellona da Ferdinando, presso al quale la famiglia adesso si rinuiva, in una stanza lontana da quella del moribondo, che non voleva attorno nessuno. E il principe scrollava il capo, e la principessa Graziella si faceva il segno della croce, intanto che Monsignor don Lodovico mormorava, con gli occhi a terra: „Bisogna perdonar loro, perché non sanno quel si fanno...“<sup>84</sup>*

V třetím díle cyklu o rodině Uzedových, *L'Imperiu*, opouští De Roberto svou osudovou Sicílii. Spolu s tím ustupuje do pozadí téma rodinné ságy a autor se dostává až za pomyslný vrchol italského sjednocení, do samého jádra parlamentarismu. Román, který sám autor nazývá „*libro terribile*“, podle Madrignaniho zastupuje „*romanzo parlamentare di tipo tradizionale*“<sup>85</sup>, ve kterém dochází ke střetu dvou lidských protipólů, Federica a Consalva, „dobrého a špatného“.

Vypravěč je vševědoucím okem, nepřetržitě nahlíží do útrob všech postav a sdílí se čtenáři jejich nejhlubší myšlenky. Zároveň vytváří jakási okna do minulosti, jimiž představuje aktéry románu, což je patrné zejména v případě znázornění životního příběhu mladého Federica.

Dynamika děje je upozaděna na úkor rozvětveného popisu, jenž přináší čtenáři široký záběr z prostor parlamentu a jeho zázemí. Čtenáři se otevírá prostředí nejvyšší politické hry. Je ovšem patrné, že se De Roberto mimo svou komfortní sicilskou zónu necítí být tak silný. Popis osob situací ztrácí na barvitosti a pružnosti. Podobně jako Consalvo je cizincem v hlavním městě.

---

<sup>84</sup> DE ROBERTO, Federico, *I Viceré*, in: *I Grandi Romanzi, Il degli Uzeda: L'illusione, I Viceré, L'Imperio*, Řím: Newton Compton, 1994, s. 546.

Překlad:

„Převratná událost byla za dveřmi. Italské vojsko dostalo rozkaz překročit hranice Římského státu. Všichni horečně očekávali nejnovější zprávy. Vévoda se usadil na prefektuře a otvíral telegramy určené prefektovi a sděloval jejich obsah dál, jako by je dostal přímo od Lanzy. „To je konec světa!“ vykřikovala stará panna. Rodina se nyní scházela u Ferdinanda, ale besedovala v nejdlehlším pokoji, poněvadž nemocný u sebe nikoho nesnel. Kníže vrtěl hlavou, kněžna Graziella se křížovala, don Lodovico hleděl do země a šeptal: „Je třeba jim odpustit, neboť nevědí, co činí...“ (Citováno z českého překladu Libora Piruchty: DE ROBERTO, Federico, *Místokrálové*, Praha: Svoboda, 1974, s. 383.; všechny další citace jsou z tohoto vydání).

<sup>85</sup> MADRIGNANI, C., c. d., s. 22.



Vyprávění Luigiho Pirandella je především svědectvím nejen o vlastní generaci, ale i o společenské vrstvě a místě, ze kterého přímo pochází. V případě díla *I Vecchi e I Giovani* se jedná o rozsáhlé biografické zpracování, které je rozděleno do dvou částí, přičemž první část je více homogenním představením skupiny protagonistů, druhá je místy více sevřená, vzhledem k pozornosti, kterou na sebe strhává postava Landa Laurentana.<sup>86</sup>

V postavách se odrážejí Pirandellovi rodinní příslušníci a zároveň představitelé vrcholné politiky.<sup>87</sup> Přestože si skrze vypravěče, jenž stojí mimo příběh, autor udržuje odstup od vyprávění, dává čtenáři najevo své osobní názory na post-unitární situaci tím, že za sebe nechává promlouvat samotné postavy. Právě historičnost a biografičnost děl Pirandella vyzvedává fikci na úroveň reality. Zrcadlo, jež nastavuje společnosti, odráží zklamání z promarněné příležitosti a deziluzi z vývoje aktuálního dění na půdě Itálie. Autor vyjadřuje své názory zejména skrze donu Kateřinu,<sup>88</sup> která dává najevo své osobní znepokojení nad vyústěním sjednocení Itálie a tím, jak se vláda staví k problematice jejího rodného ostrova.

*„E qual rovinò era sopravvenuto in Sicilia di tutte le illusioni, di tutta la fervida fede, con cui s'era accesa alla rivolta! Povera isola, trattata come terra di conquista! Poveri isolani, trattati come barbari che bisognava incivilire! Ed eran calati i Continentali a incivilirli: calate le soldatesche nuove, quella colonna infame comandata da un rinnegato, l'ungherese colonnello Eberhardt, venuto per la prima volta in Sicilia con Garibaldi e poi tra i fucilatori di Lui ad Aspromonte, e quell'altro tenentino savojardo Dupuy, l'incendiatore; calati tutti gli scarti della burocrazia; e liti e duelli e scene selvagge; e la prefettura del Medici, e i tribunali militari, e i furti, gli assassinii, le grassazioni, orditi ed eseguiti dalla nuova polizia in nome del Real Governo [...] Da due giorni – dacché Roberto era arrivato a Girgenti – usciva dalla bocca amara di donna Caterina Auriti questo fiotto veemente di crudeli ricordi, d'acerbe rampogne, di fiere accuse. Guardando il figlio, a traverso le pàlpebre rilassate, con quell'occhio*

---

<sup>86</sup> SPINAZZOLA, Vittorio, *Il romanzo antistorico*, Řím: Editori riuniti, 1990, s. 94, edizione elettronica, dostupné z:

<[https://www.liberliber.it/mediateca/libri/s/spinazzola/il\\_romanzo\\_antistorico/pdf/il\\_rom\\_p.pdf](https://www.liberliber.it/mediateca/libri/s/spinazzola/il_romanzo_antistorico/pdf/il_rom_p.pdf)>

[cit. 24. 7. 2018].

<sup>87</sup> GRAEBNEROVÁ, M., c. d., s. 33.

<sup>88</sup> *Ibid.*, s. 34.

*quasi spento, si votava il cuore di tutte le amarezze accumulate in tanti anni, di tutto il dolore, di cui l'anima sua s'era nutrita e attossicata.*<sup>89</sup>

Oproti tomu *Daniele Cortis* Antonia Fogazzara působí na první pohled spíše jako milostný román (a díky tomu se těšil již v jeho době čtenářskému úspěchu), zachycující nešťastnou lásku dvou mladých příbuzných. I zde dává nahlédnout autor skrze vševědoucího vypravěče, hovořícího v *er-formě*, do pozadí politického růstu mladého katolíka, idealisty, jenž se oproti představitelům De Roberta a Pirandella mnohem více váže na svou morální povinnost, již staví nad své osobní zájmy a city.

*„Cacciò questo e ogni altro fiacco pensiero. Il sacrificio era stato liberamente voluto, per il bene; e la debole natura s'era sfogata abbastanza. Di più non voleva concederle. Si alzò risolutamente e discese, pensando a Roma, al suo giornale, al febbrile lavoro di cui sentiva bisogno.*<sup>90</sup>

Vyprávění je doplněno v prostřední části knihy o dopisy, které podtrhují intimní, avšak zdvořilostní vztah mezi Danielem a Elenou. Oproti vyústění dříve zmíněných prací je vzkaz čtenáři mnohem více pozitivistický a idealistický, a je posvěcený osobní obětí obou hlavních protagonistů. Z hlediska parlamentního románu román zastupuje spíše ideologickou rovinu,

---

<sup>89</sup> PIRANDELLO, L., *I Vecchi e I Giovani*, Milán: Treves, 1918 s. 92–93.

Překlad:

„Jaký žalostný konec potkal na Sicílii všecky iluze a všecku tu horoucí víru, s níž šel ostrov do vzpoury! Ubohý ostrov, s nímž se nakládalo jako s dobytou zemí! Ubozí ostrované, s nimiž se zacházelo jako s barbary, kteří potřebují vychování! A přihnali se dolů lidé z Kontinentu, aby je vychovávali: přihnali se dolů noví žoldnéři, zlověstný oddíl, jemuž velel zrádce maďarský plukovník Eberhardt, který přišel poprvé na Sicílii s Garibaldim a potom patřil k těm, kteří na něho stříleli u Aspromonte, a ten druhý savojský nadporučík Dupuy, známý lhář; a přihnal se dolů všecek úřednický brak; spory a souboje a surové scény; úřadování Mediciho, stanné soudy, krádeže, vraždy, loupeže osnované a prováděné novou policií ve jménu Královské vlády [...] Už dva dny – od té doby, co přijel Robert do Girgenti – se řinul z trpkých úst donny Kateřiny prudký přívál krutých vzpomínek, trpkých výčitek a ostrých žalob. Dívala se na syna tím skoro vyhaslým okem pod skleněnými víčky a chrllila ze sebe všecky trpkosti, které se jí za tolik let nashromáždily v srdci, a všecku bolest, již se živil a otrávil její duše.“ (Citováno z českého překladu Václava Čepa: PIRANDELLO, Luigi. *Starí a mladí*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1958, s. 74; všechny další citace jsou z tohoto vydání).

<sup>90</sup> FOGAZZARO, Antonio, *Daniele Cortis*, Mondadori, Milán 1997, s. 162, edizione elettronica, dostupné z:

<[https://www.liberliber.it/mediateca/libri/f/fogazzaro/daniele\\_cortis/pdf/daniel\\_p.pdf](https://www.liberliber.it/mediateca/libri/f/fogazzaro/daniele_cortis/pdf/daniel_p.pdf)> [cit. 14. 7. 2018].

Překlad:

“Zcela zahnal tuto myšlenku. Jeho oběť byla svobodně vykonána pro vyšší dobro. Ze slabosti ducha už toho vykonal dost a už v tom nechtěl pokračovat. Vstal a odchází rozhodným krokem, myslel na Řím, na své noviny a na horečnou práci, již se cítil povinen vykonat.”

díky které stojí ve zřetelné opozici proti Pirandellovi a De Robertovi, jejichž naturalistické vyprávění vyobrazuje post-risorgimentální dobu se všemi negativními aspekty.

Ve výrazném kontrastu proti všem mnou vybraným dílům parlamentního románu stojí z kompozičního a naratologického hlediska D'Annunziovy *Le Vergini delle rocce*. Román samotný, jehož jádrem je spíše filozofická úvaha a myšlenkový program než dramatické události postrisorgimentální Itálie, předbíhá teoretický úvod, který symbolizuje autorovo individuální přesvědčení. Gabriele D'Annunzio se jako dekadent stylizuje do polohy noblesního muže-*dandy*, který promlouvá skrze hlavní postavu Claudia Cantelma, jehož ústy odmítá nové uspořádání Apeninského poloostrova, nárůst vlivu postupně se formující městské třídy a úpadek tradiční aristokracie.

*„Sembrava che soffiassse su Roma un vento di barbarie e minacciasse di strapparle quella raggianti corona di ville gentilizie a cui nulla è paragonabile nel mondo delle memorie e della poesia. Perfino su i bussi della Villa Albani, che eran parsi immortali come le cariatidi e le erme, pendeva la minaccia dei barbari. Il contagio si propagava da per tutto, rapidamente. Nel contrasto incessante degli affari, nella furia feroce degli appetiti e delle 44 passioni, nell'esercizio disordinato ed esclusivo delle attività utili, ogni senso di decoro era smarrito, ogni rispetto del Passato era deposto.“<sup>91</sup>*

Claudio Cantelmo zaujímá pozici vypravěče a hlavního protagonisty zároveň, z hlediska osoby se tedy jedná o homodiegetické vyprávění,<sup>92</sup> v němž děj prostupují myšlenky a úvahy hlavního hrdiny, D'Annunziova alterega, jenž explicitně odmítá myšlenku demokracie jako politického uspořádání<sup>93</sup> a svádí každodenní zápas s novým společenským řádem, ve kterém stará nobilita ztrácí pevnou půdu pod nohama.

---

<sup>91</sup> D'ANNUNZIO, Gabriele, *Le Vergini delle rocce*, Milán: Treves, 1896, s. 102.

Překlad:

„Zdalo se, že nad Římem vane barbarský vítr a hrozí urvati mu tu zářivou korunu rodinných vil, již nic není přirovnatelného ve světě vzpomínek a poezie. Až k zimozrázům Villy Albani, které zdály se nesmrtelnými jako karyatidy a hermy, visela hrozba barbarů. Nákaza šířila se prudce a všude. V neustále protivě obchodů, v divoké zuřivosti chutí a vášní, v neurovnatelném a výlučném provádění prospěšné činnosti zmizel všechen smysl pro slávu, byla odložena všechna úcta k minulosti.“ (Citováno z překladu Jeana Rowalskiho: D'ANNUNZIO, Gabriele, *Panny ze skal*, In: *Spisy G. D'Annunzia II.*, Praha: J. R. Vilímek, 1910, s. 46; všechny další citace jsou z tohoto vydání).

<sup>92</sup> KUBÍČEK, T., c. d., s. 80.

<sup>93</sup> MADRIGNANI, C., c. d., s. 29.

## 4.2 PROTAGONISTA – POLITIK

Parlamentní román by se jen stěží obešel bez představitele moderního politika, vzešlého z nového společenského uspořádání. Není náhodou, že hned několik autorů se odráží ve svých dílech od období počátku osmdesátých let a volební reformy, která ač znamenala jen relativně nízký nárůst počtu voličů, umožnila vstup na veřejnou scénu nové generace politiků, která vzešla z liberálně demokratických myšlenek italského risorgimenta. To nic nemění na faktu, že se v parlamentu nadále scházeli i zástupci konzervativního bourbonského smýšlení a střetávali se každým dnem narůstající silou socialistické levice, kterou podporovala stále se rozšiřující dělnická venkovská i městská třída.

Ač došlo v 80. letech k menším změnám v oblasti voličů, postava politika se rekrutovala stále ze stejné společenské vrstvy. Politici protagonisté De Roberta a Pirandella pocházejí ze zcela jiné geografické oblasti než Daniele Cortis Antonia Fogazzara, čím se ovšem neliší, je jejich urozený původ a společenské postavení. Tohoto trendu si mimo mnou vybraných spisovatelů všímají i další doboví autoři, kteří zobrazují postavu politika-aristokrata. Verista Giovanni Verga zamýšlel tomuto tématu věnovat román *L'Onorevole scipione*, který by navazoval na předešlá díla *Ciclo dei Vinti*, ovšem k jeho uskutečnění nikdy nedošlo.<sup>94</sup>

S aristokratickým původem souvisí „dědičnost“ politických funkcí, respektive mnohem větší možnost stát se veřejně činným. To platí i případě Consalva Uzedy, jehož předchůdcem ve volebním okrsku byl jeho strýc Don Cosma, a jehož oportunistické tendence mladík přebírá. V postavě Consalva Uzedy se odráží novodobý politik, který se prohlašuje za zástupce pracující třídy, jehož osobní přesvědčení a aristokratická mentalita se ovšem zcela vylučuje s volebním programem, se kterým kandiduje.

*„In politica, Vostra Eccellenza ha serbato fede in Borboni, e questo sentimento è certo rispettabilissimo, considerandoli come i sovrani legittimi... Ma la legittimità loro da dipenche? Dal fatto che sono stati sul trono per più di cento anni... Di qui a ott'anni Vostra Eccellenza riconoscerebbe dunque come legittimi anche i Savoia... Certo, la monarchia assoluta tutelava meglio gl'interessi della nostra casta; ma una forza superiore, una corrente irresistibile l'ha travolata... Dobbiamo farci mettere il piede*

---

<sup>94</sup> PELÁN, J., c. d., s. 717.

*sul collo anche noi? Il nostro dovere, invece di sprezzare le nuove leggi, mi pare quello di servircene!*<sup>95</sup>

Právě změny na poli politického spektra přiměly mnohé politiky, aby se, ať z vlastního přesvědčení, či z čisté vypočítavosti pohybovali napříč stranami. V tomto ohledu rozvíjí Federico De Roberto pesimistický obraz profesionálního politika oportunisty, který, ač zůstává věrný konzervativním myšlenkám, přidává se na tu stranu, jež má v době jeho politického růstu největší šanci uspět.

*„La situazione del collegio era questa: smantellata la rocca affaristico-conservatrice che per vent'anni aveva sostenuto il duca d'Oragua, sbaragliata l'Associazione Costituzionale, in dossolizione la stessa Progressista, floride e battagliere la società operaie che trovavano finalmente, nel voto, l'arma con la quale poter scendere in lizza. Mentre, tra la classe borghese, gli antichi moderati, gli ammiratori di Lanza e di Sella era costretti a nascondersi, le nuove falangi di elettori parlavano di più grandi libertà, di più radicali riforme, di repubblica e di socialismo. Ma queste parole, spaventando i progressisti timorati, potevano spingerli tra le file dei conservatori, dar nuova vita al boccheggianti moderatismo. Il posto più vantaggioso era dunque tra i progressisti e i radicali. Consalvo di Francalanza lo prese immediatamente. La sua ascrizione al partito di sinistra, la sua rottura noc lo zio dopo la „rivoluzione parlamentare“ del 1876, legittimavano il programma ultra-liberale che egli veniva annunciando.“<sup>96</sup>*

---

<sup>95</sup> DE ROBERTO, F., I Viceré..., s. 673.

Překlad:

„Vaše excelence zůstala v politických názorech věrná Bourbonům a vidí v nich stále jedině právoplatné panovníky, což je třeba ctít... Ale na čem jejich legitimita spočívá? Na tom, že seděli přes sto let ne jednom trůnu... Za osmdesát let by Vaše excelence uznala i Savojské... Uznávám, že absolutní monarchie lépe hájila zájmy naší vrstvy, ale podlehla větší síle, strhl ji nezadržitelný proud... Máme snad v něm utonout i my? Myslím, že naší povinností není odporovat novým zákonům, ale spíše jich využívat k vlastnímu prospěchu!“ (s. 560).

<sup>96</sup> Ibid., s. 649.

Překlad:

“Situace ve volebním obvodu vypadala takto: kramářská a konzervativní klika, jež po dvacet let držela u moci vévodu z Oraguay, byla rozmetána, nevydrželo ani Ústavní sdružení, ani pokrokáři. Vzkvétající a bojovné dělnické spolky našly ve všeobecném hlasování konečně cestu, jak proniknout na politické kolbiště. Zatímco buržoové, staří konzervativci a obdivovatelé Lanzy a Selly se museli schovat, zástupy nových voličů volaly po větší svobodě, po radikálnějších reformách, po republice a socialismu. Ale tato hesla krotké pokrokáře vyplašila, mohla je zahnat mezi konzervativce, kterým by tak prodloužili život. Největší šanci skýtali tedy pokrokáři a radikálové. Consalvo z Francalanzы se k nim bez váhání připojil. Jeho členství v levicové straně, jeho roztržka se strýcem po „parlamentní revoluci“ v šestasedmdesátém roce dodávaly váhy krajně liberálnímu programu, se kterým vystoupil na veřejnost.“ (s. 526).

Do protikladu k pokryteckému Consalvovi staví De Roberto nejprve liberálního Benedetta Giulenteho, který s ním neúspěšně svádí boj o poslanecký mandát v díle *I Viceré*, a poté i postavu mladého novináře Federica Ranaldiho románu *L'Imperio*, v jehož romanticko-idealistické osobě spatřujeme rysy samotného De Roberta.<sup>97</sup> Autor skrze Consalva a Federica nastiňuje tradiční boj dobra a zla, v tomto případě upřímného hrdiny a zkorumpovaného politika.<sup>98</sup> Ač nejsou tyto dva protagonisté zastávající kontrapozici vůči politikovi úspěšní na veřejné scéně, křísí autor ve čtenáři jiskru naděje na existenci morální odpovědnosti vůči občanům Itálie.

Luigi Pirandello nabízí určitou formu paralely mezi lokální politickou scénou a prostředím Říma. Autor ukazuje na značné nepochopení problémů Sicílie ze strany vrcholných představitelů politiky a propast mezi vnímáním aktuální situace z perspektivy pevniny a zkušenostmi z ostrova. Nedívá se však na sicilské politiky skrze růžové brýle. Korupce a pletichy jsou stejně tak praktiky ostrovní jako římské. Protagonisté-politici, vzeší z prostředí Sicílie, se s velikou obratností a rychlostí přizpůsobují mentalitě hlavního města.

*„Giulio Auriti, vedendo sussultare le spalle poderose del vecchio Ministro, allibì. Questi alla fine scoprì il volto e, rimanendo curvo, guardando verso terra, scotendo le mani a ogni parola:*

*„Che gridi?... Che gridi?“ gli disse, „La vergogna di tutti? Tutti impeciati! Vuoi dirmi che sai perché il Selmi prese quel denaro sotto il nome di tuo fratello? E griderai anche la mia vergogna!“*

*„No, Eccellenza,“ negò subito con sbalordimento d'orrore, l'Auriti.*

*„Ma sì,“ riprese Francesco D'Atri, levandosi. „Tutti impeciati, ti dico! Tutti... tutti... Muojo di schifo. Il fango, fino qua!“ E s'afferrò con le mani la gola.“<sup>99</sup>*

---

<sup>97</sup> Sergio Campailla v něm zároveň spatřuje odraz Ermanna Raeliho, hlavní postavu ze stejnojmenného románu, který ukončuje svůj život sebevraždou.

DE ROBERTO, F., *I Grandi...*, s. 677.

<sup>98</sup> MADRIGNANI, C., c. d., s. 22.

<sup>99</sup> PIRANDELLO, L., c. d., parte seconda, s. 22.

Překlad:

„Julius Auriti zbledl, vida, jak se otrásají mocná ramena starého ministra. Ten si nakonec odkryl tvář, zůstal skloněn a dívaje se k zemi, začal, mávaje při každém slově rukama:

Boj o veřejnou funkci je v Pirandellově podání spíše snahou co nejvíce prosadit osobní ambice. Vítězí ten, jenž získá na svou stranu co největší množství vlivných osob, ovšem nemá záruku, že v této přízni zůstane. Symbolickými oběťmi jsou v tomto směru jak právě Robert Auriti, obviněný z bankovního podvodu, tak Lando Laurentano, jenž nese politickou odpovědnost za krveprolití způsobené rozbouřeným dělnickým davem, kterému se z pozice představitele svazků snažil předejít.

Častou výsadou politických špiček je možnost stát nepokrytě ve střetu zájmů. Tento problém se ztělesňuje v podobě Ignazia Capolina, v jehož dole došlo k zavraždění jeho ženy a jejího milence Aurelia Costy. Poslanec, stojící za mizernými životními podmínkami mužů, pracujících v sirných dolech, zároveň řeší otázku sociálních nepokojů a protestů proti nízké životní úrovni. Skrze jednotlivce vynáší Pirandello na světlo světa rozsáhlé systémové chyby, kvůli kterým společnost není schopná řešit zásadní sociální změny.

*„L'on. Ignazio Capolino non capiva nei panni dalla gioja. Migliaja d'operaj, nel suo collegio, inferociti dalla fame per la chiusura delle zolfare del Salvo, minacciavano tumulti, rapine, incendii, strage; Aurelio Costa, esposto all'ira di quelli per le promesse fatte a nome del Salvo, fremeva d'indignazione alle lepide ciance di S. E. il Sottosegretario di Stato al Ministero d'agricoltura; e lui gongolava beato dell'insperata affabilità, del tratto confidenziale, da vecchio amico, con cui quella sotto-eccellenza lo aveva accolto.“<sup>100</sup>*

---

„Proč křičíš? Proč křičíš? Hanba všech? Všichni jsou v tom namočení? Chceš mi říct, proč si vyzvedl Selmi ty peníze na jméno tvého bratra? A budeš křičet také moji hanbu!“

„Ne excellence!“ popřel to ihned Auriti, zdrcen hrůzou.

„Ale ano!“ odpověděl František D'Atri vstávaje. „Všichni mají na sobě bláto, povídám ti! Všichni! Všichni! Umírám hnusem... Bahno až sem!“ A popadl se rukama za krk.“ (s. 240).

<sup>100</sup> PIRANDELLO, L., c. d., parte seconda, s. 101.

Překlad:

„Panu poslanci Ignáci Capolinovi se točila hlava radostí. Tisíce dělníků jeho volebního obvodu se octlo po zavření Salvových sirných dolů bez chleba, a rozzuřeno hladou, hrozilo srocováním, loupežemi, požáry a krveprolitím; Aurelio Costa, který byl vystaven hněvu lidu pro sliby, jež mu učinil jménem Salvovým, se chvěl rozhořčením při prázdném tlachání J. E. státního podsekretáře ministerstva zemědělství; a Capolino se rozplýval blažeností nad neočekávanou laskavostí, s níž byl přijat tou pod-excelencí, která se k němu chovala důvěrně jako ke starému příteli.“ (s. 296).

Postava Ignazia Capolina zároveň představuje politickou loutku v rukách mnohem většího hráče, než je on sám. Čtenáři se odhaluje spleť politického lobby, které zejména v době silných nepokojů a nespokojenosti pracujících výrazně ovlivňuje životy mnoha ostrovních dělníků.

*„Vedi, caro mio, quali sono le nostre colpe imperdonabili? Poi ci lamentiamo! In un momento come questo, con un'impresa come quella che abbiamo in animo di tentare, che ci costa già tanti studii, che mi espone già a tanti rischi, ho fatto eleggere deputato Capolino. Proprio l'uomo che mi ci voleva, non ti pare? per parlar forte a Roma, domani, al Ministero dell'Industria e del Commercio... Ma era necessario. Vedrai che Ignazio starà benissimo a Roma: è il posto suo, quello. Qua m'ingombra... Piazza pulita, piazza pulita... Caso mai, andrò io a parlare col signor Ministro, a Roma.“<sup>101</sup>*

Antonio Fogazzaro nahlíží na postavu politika ze zcela jiné perspektivy. V idealistické postavě Daniela Cortise se zrcadlí autorovo politicko-náboženské smýšlení. Daniele je představitelem již téměř vyhynulé, až fantaskní vrstvy mladých urozených katolíků, oponenta jak zkamenělého klerikalismu, tak zhýralého všeovládajícího liberalismu a nabízí variantu v podobě nové strany, která by zajistila silnou monarchii založenou na křesťanském morálním a duchovním přesvědčení.

*„Io desidero,“ ripigliò Cortis tranquillamente „la costituzione di un partito che abbia nel pensiero il luminoso ideale di cui vi ho parlato e che espressamente consenta, in ordine a quello, sulle necessità presenti.“*

---

<sup>101</sup> PIRANDELLO, L., c. d., parte prima, s. 286.

Překlad:

„Víš, můj drahý, jaké jsou viny, jež se nedají prominout? Pak toho litujeme! V této chvíli, kdy se chceme pokusit o velký podnik, který už nás stál tolik úsilí a jenž nás uvádí do takového nebezpečí, jsem dal zvolit poslancem Capolina. Vid', je to právě takový člověk, jakého jsme potřebovali, aby zítra pozvedl hlas v Římě na Ministerstvu průmyslu a obchodu... Ale nešlo to jinak. Uvidíš, že se Ignaziovi bude vést v Římě výborně; je to místo pro něho jako dělané. Tady mi to překážel... Čistý vzduch, čistý vzduch... V nejhorsích případech si půjdu sám promluvit s panem ministrem do Říma.“ (s. 214).



*Io sono convinto che se si vuol preparare l'avvenimento di una democrazia sinceramente liberale, senza predominio di alcuna classe, ci vuol un potere politico abbastanza fermo per condurre un paese, giusta un concetto prestabilito, sopra e, se mai fosse necessario, anche contro i flutti delle maggioranze parlamentari: ci vogliono dei ministri convinti che la monarchia non è una irresponsabilità nelle nuvole, non è uno stemma coronato sul coperchio del meccanismo costituzionale, ma è una ruota maestra, se così posso dire, di questo meccanismo, una ruota responsabile davanti a Dio e alla storia e che si guasta ben presto, per una legge comune, se resta inoperosa.“<sup>102</sup>*

Prvkem, podtrhujícím utopii Fogazzarových myšlenek, je vyústění nepřetržitého boje mezi záležitostmi osobními a veřejnými. Mladý politik je ochoten nejprve obětovat pro platonickou lásku peníze i svůj post v poslanecké sněmovně, ovšem závěrem podstupuje zájmy veřejnosti nad zájmy osobní, romantické, v čemž ho podporuje jeho neméně morální ženský protějšek v podobě Eleny Carré.

Oba dva svými vlastnostmi kontrastují s manželem Eleny, baronem di Santa Giulia, který stejně jako Daniele zastává mandát poslance. Je ovšem představitelem extrémního nihilismu a morální pokleslosti, který se utápí v dlužích. Ulice Říma mu nabízejí určitou formu úniku před realitou do prostředí pochybných domů, poskytujících útočiště pro hazardní hry.

---

<sup>102</sup> FOGAZZARO, A., c. d., s. 54., edizione elettronica, dostupné z:

<[https://www.liberliber.it/mediateca/libri/f/fogazzaro/daniele\\_cortis/pdf/daniel\\_p.pdf](https://www.liberliber.it/mediateca/libri/f/fogazzaro/daniele_cortis/pdf/daniel_p.pdf)> [cit. 15. 7. 2018].

Překlad:

„Přeji si,“ pokračoval Cortis klidným hlasem „vidět založení politické strany, která bude ctít především ten zářný ideál, o kterém jsem Vám hovořil, a která, aby takový stát vytvořila, by dala souhlas k těmto předloženým požadavkům. Jsem přesvědčen, že pokud budete chtít dláždít cestu nefalšované demokracii, bez upřednostňování jakékoliv skupiny a třídy, musíte mít politickou moc natolik silnou, abyste mohli vest tuto zemi; a proto je teď důležité mít jasnou a pevnou ideu, pokud bychom se někdy měli postavit zvedající se vlně parlamentní většiny. Musíte přesvědčit ministry, že monarchie není jenom mlhavá nezodpovědnost, že se nejedná o pozlacený erb posazený na vrcholku našeho konstitučního zřízení; je to mechanismus zodpovídající se Bohu a dějinám, který, zákonem přírody, shnije a zreziví, pokud se nebude správně využít. Potom tato mocná síla, která má v této zemi rozsáhlou podporu, bude a měla by být nebojácnou a přinést plnou svobodu všech názorů, a take by se měla postarat o složité sociální otázky a řešit každou reform s opatrností, zdrženlivostí a pevností.“

### 4.3 ŘÍM JAKO CENTRUM PARLAMENTARISMU

Připojením Říma v roce 1870 se naplňují sny mnoha Italů o sjednocené Itálii. Nástup nových liberálně-sociálních proudů, které se plně rozvíjejí v dalších desetiletích, podtrhuje neochota papeže, sídlícího v hlavním městě, spolupracovat s novým státním územím, uvalujícího tak na sebe kritiku antiklerikálně smýšlejících kruhů. Centrum správy se přesouvá z Piemontského Turína přes Toskánskou Florencii, do Říma, antického sídla a symbolu tehdejší slávy Římské říše.

Obnova Říma jako hlavního města Itálie a historického symbolu moci evokovala v mnohých romantickou představu o nových začátcích, respektive o návaznosti na slavnou éru města. Narůstaly naděje, že díky širší voličské základně mohli zástupci nižších vrstev rozhodovat o osudu země a podílet se na moci.

Antonio Fogazzaro skrze postavu utopického, až naivně působícího Daniela předestírá sen o velkolepém Římě, sen, který je plný naděje na lepší zítřky. Fogazzaro v postavě Daniela předjímá typ D'Annunziova nadčlověka, ovšem stále se pohybuje v rovině idealismu. Protagonista není na svou úlohu zcela připraven a naráží na tvrdou realitu vysokých politických kruhů. Román je spíše vystavěný na idejích, jež se čtenáři reflektují skrze (ne)politický program hlavního protagonisty. Až opravdový vstup na pole parlamentu, do srdce Říma, odhaluje nepřipravenost Daniela na střet s tamním zkaženým klimatem. Deziluze se projevuje jak na jeho psychickém, tak fyzickém stavu. Čím déle se pohybuje na půdě hlavního města, tím více je otráven. Únik pro něj představuje jeho domovský kraj.

*„Cortis, minacciato di congestione cerebrale, si era riavuto rapidamente, sí per la gagliardia della sua complessione, sí per l'aiuto pronto e vigoroso dell'arte. Gli pesava di restare alla Camera; benché, in quei giorni di vacanze parlamentari, la sua presenza non fosse d'impaccio ad alcuno. Sospirava le sue montagne, e i medici pure consigliavano riposo assoluto, aria libera, pura, appena fosse possibile, evitando l'inutile disagio di due trasporti [...] Della minacciata congestione gli era rimasto un grande abbattimento di spirito, una tristezza profonda che gli metteva spesso le lagrime agli occhi. Non aveva piú fede nell'avvenire né in sè. Si vedeva gittato dalla corrente politica sulla riva, come un avanzo di naufragio.“<sup>103</sup>*

---

<sup>103</sup> FOGAZZARO, A., c. d., s. 126, edizione elettronica, dostupné z: <[https://www.liberliber.it/mediateca/libri/f/fogazzaro/daniele\\_cortis/pdf/daniel\\_p.pdf](https://www.liberliber.it/mediateca/libri/f/fogazzaro/daniele_cortis/pdf/daniel_p.pdf)> [cit. 15. 7. 2018].

Přesto si Daniele zvolí směr návratu a po uzdravení míří zpět do Říma. Své znechucení z politické scény Daniele kompenzuje vědomím, že jedině z jejích útrob lze situaci změnit. Řím se stává místem, kde se vytrácí představy a ideály, zároveň však je jediným místem, v jehož prostředí lze formovat budoucnost Itálie. Do pozadí ustupují jeho osobní záležitosti a romantické city. Plně se soustředí na dosažení vyššího poslání s přesvědčením, že jej může naplnit jedině z místa politického centra.

*„Mi scriverai tutto,” disse Elena „delle tue battaglie, delle tue vittorie.” Cortis rispose che non ci potevano ancora essere vittorie, per le sue idee. Neanche vere battaglie. Non c'era che da cominciare l'insurrezione con della gente deliberata di farsi schiacciare.*<sup>104</sup>

Luigi Pirandello se na období parlamentarismu dívá očima jižana. Dílo *I Vecchi e I Giovani* nabízí vhléd především do prostředí autorovy rodné Sicílie. Řím zastává pozici velkého neznámého a zároveň lákavého místa. Zatímco starší, konzervativní a sentimentální generace si udržuje odstup a je vůči hlavnímu městu skeptická, což se zejména projevuje skrze postavu dony Kateřiny či Maura Mortary<sup>105</sup> nová nastupující generace vidí v Římě určitou naději na lepší zítřky.

*„Parecchie volte Anna aveva cercato di persuadere la madre di proporre a Roberto il loro trasferimento a Roma. Avrebbero venduto quella casa, albergo di tante sventure*

---

Překlad:

„Cortis, kterého postihla mozková příhoda, se rychle zotavoval, z části díky své dobré tělesné stavbě a z části díky péči, jež mu byla poskytnuta. Neustálý pobyt v poslanecké sněmovně ho však tížil, ačkoliv nebyl nikomu na obtíž, jelikož byla během poslaneckých letních prázdnin budova prázdná. Toužil spatřit jeho domovské hory, doktoři mu nařídili absolutní klid, čerstvý vzduch a pokud možno, co nejrychlejší odjezd [...]. Příhoda, jež ho ohrozila na životě, však po sobě zanechala hlubokou depresi a smutek, který mu často vhněl slzy do očí. Neměl více víru v budoucnost ani v sama sebe. Viděl sám sebe odhozeného na druhou kolej, jako poustevníka na opuštěném ostrově.“

<sup>104</sup> FOGAZZARO, A., c. d., s. 158, edizione elettronica, dostupné z:

<[https://www.liberliber.it/mediateca/libri/f/fogazzaro/daniele\\_cortis/pdf/daniel\\_p.pdf](https://www.liberliber.it/mediateca/libri/f/fogazzaro/daniele_cortis/pdf/daniel_p.pdf)> [cit. 15. 7. 2018].

Překlad:

„Vše mi piš,“ řekla Elena „o tvých bitvách a vítězstvích.“

Cortis odvětil, že jeho ideály zatím nemají žádné vítězné konci, ani nevedou se nevedou žádné bitvy. Jedinou věc, kterou mohli dělat, bylo přitvrzovat v odboji proti lidem, kteří byli rozhodnutí nechat se zničit.“

<sup>105</sup> Mauro Montara nakonec Řím navštíví a jeho prvotní nadšení z místa tisícileté tradice a kultury končí zklamáním po zatčení Roberta Auritiho. Není schopen uvěřit tomu, co se v hlavním městě odehrává a pln hořkosti odjíždí zpět na Sicílii.

*e si sarebbero accomodate a vivere alla meglio a Roma, magari sole dapprima, sole o con Giulio soltanto. Chi sa che, a poco a poco, col tempo, la madre non sarebbe poi riuscita a liberar Roberto da quella compagnia...*<sup>106</sup>

Zároveň byl Řím kulturním centrem a zárukou života ve víru zábavy a společenských událostí. Pro mnohé je únikem z prašné ostrovní reality. Z takového prostředí se radovala zejména Nicoletta, povrchní a nevyzpytatelná manželka Ignazia Capolina, jež využívala svou přítomnost k tomu, aby mohla trávit čas se svým milencem, ale i k nezávazným radovánkám.

*„Venuta a Roma con lui<sup>107</sup> per quindici o venti giorni, per un mese al più, Lellè vi si tratteneva da più di tre mesi e non accennava ancora, neppur lontanamente, di volersene partire. O ch'era matta? Tripudiava, Lellè. Aveva trovato finalmente il suo elemento.“<sup>108</sup>*

Obraz města se mění v momentě, kdy ustupují do pozadí povrchní zábavy a postavy vstupují do vysoké politické hry, v níž je za nejdůležitější považováno zachovat si za každou cenu svou tvář a vážené postavení. Protagonisté doplácují na svou nepřipravenost nebo nevědomost. Ti, kteří se, ač bez vlastního přičinění zapletli do složité politické hry, nejsou schopni najít východisko.

*„Caro ingegnere, scusi,“ disse pacatamente Capolino, con gli occhi socchiusi, trattenendo il sorriso, „lei pratica con Flaminio da tanti anni, e ancora non s'è accorto che Flaminio non è soltanto uomo d'affari, ma anche uomo politico. Ora la politica, sa?*

---

<sup>106</sup> PIRANDELLO, L., c. d., parte prima, s. 294.

Překlad:

„Anna se několikrát snažila matku přesvědčit, aby navrhla Robertovi, že se přestěhují do Říma; že prodají dům, kde je potkalo tolik neštěstí, a zařídí se podle svých možností v Římě; že by z počátku mohly bydlet samy nebo jen s Juliem. A kdo ví, zda by se matce časem postupně nepodařilo vysvobodit Roberta z té společnosti.“ (s. 220).

<sup>107</sup> S Ignaziem Capolinem, pozn. autorky.

<sup>108</sup> PIRANDELLO, L., c. d., parte seconda, s. 107.

Překlad:

„Lellè s ním přijela do Říma na takových čtrnáct, dvacet dní, nanejvýš měsíc, už tam však byla víc než čtvrt roku a ani zdaleka nenaznačovala, že by chtěla odjet. Nebo se zbláznila? Lellè jásala. Konečně našla svoje prostředí.“ (s. 300).

*bisogna viverci un po' in mezzo; la politica, signor mio, che cos'è in gran parte? giuoco di promesse, via! E lei, scusi, va a cacciarsi in mezzo proprio in questo momento...“*

*„Io?“ proruppe Aurelio Costa, portandosi le mani al petto. „Io, in mezzo?“*

*„Ma sì, ma sì,“ affermò con forza Capolino. „Come un cieco, scusi! E non dico soltanto per questa faccenda qua, del progetto. Lei non vede nulla, lei non capisce... non capisce tante cose! Dia ascolto a me, ingegnere: non s'impicci più di nulla! se ne torni al suo posto... Mi duole, creda, sinceramente, veder fare a un uomo come lei, per cui ho tanta stima, una figura... non bella, via! non bella...“<sup>109</sup>*

V tomto momentě vyvěrá na povrch faleš a špinavost prostředí hlavního města. Prostřednictvím postav a jejich myšlenek autor vykresluje Řím jako místo plné intrik a podvodů, jejichž odpůrci jsou považováni za slabé a netečné jedince. Korupce a dluhy ovšem nevykresluje autor jako novou záležitost na politické scéně, právě naopak. Jsou spíše územ a víceméně všeobecně tolerovanou praktikou.

*„Forse all'apertura della nuova Camera lo scandalo sarebbe scoppiato. Prevedeva lo spettacolo che avrebbero offerto tutti i gelosi irsuti guardiani dell'onestà, a cui il timore di commettere qualche atto men che corretto aveva sempre impedito di far qualche cosa oltre alle insulse chiacchiere retoriche; egoisti meschini e miopi, diligenti coltivatori dell'arido giardinetto del loro senso morale, cinto tutt'intorno da un'irta siepe di scrupoli, la quale non aveva poi nulla da custodire, giacché quel loro giardinetto non aveva mai dato altro che frutti imbozzacchiti o inutili fiori pomposi. Debiti? Cambiali? Oh bella! Aveva firmato sempre cambiali, lui, in vita sua.“<sup>110</sup>*

---

<sup>109</sup> PIRANDELLO, L., c. d., parte seconda, s. 104.

Překlad:

„Milý pane inženýre, promiňte mi,“ řekl klidně Capolino s přivřenými očima, zadržuje smích, „vy už pracujete s Flaminiem tolik let, a ještě jste si nevšiml, že Flaminio není jenom penězník, ale také politik. Víte, teď člověk musí v politice umět trochu chodit; a co je většinou politika, vzácný pane? Hra slibů, tak je to! A vy promiňte mi, jste se do ní dostal právě ve chvíli...“

„Já?“ vybuchl Aurelio Costa a položil si ruce na prsa. „Já, do politiky?“

„Ale ovšem, ale ovšem,“ prohlásil důrazně Capolino, „Jako slepec, promiňte mi! [...] Upřímně mě mrzí, věřte mi, když vidím, že člověk jako vy, kterého si tolik vážím, hraje žalostnou... ano, žalostnou úlohu...“ (s. 298).

<sup>110</sup> PIRANDELLO, L., c. d., parte prima, s. 213–214.

Překlad:

Federico de Roberto, též jižan jako Luigi Pirandello, posouvá obraz Říma do zcela jiné roviny. Zatímco v románu *I Viceré* vystupuje Řím stále jako vrchol risorgimenta, pomyslný bod, jehož dosažením dochází k plné unifikaci Itálie, k němuž se upínají zraky (nejen) všech Sicilanů, ve třetím díle ságy, *L'Imperiu*, se stává hlavní scénou dění, pomyslným pódium, po kterém se musí projít každý velký herec, pokud chce být viděn.

Autor zobrazuje prostředí centra politiky se všemi jeho zákoutími. De Roberto uplatnil v popisu zázemí parlamentu vlastní zkušenost z doby, kdy žil v Římě a čerpal zde zkušenosti z politického života.<sup>111</sup> Zachycuje jak každodenní práci poslance, tak mimo parlamentní setkání, salónní hovory a společenský život římské nobility.

Řím je ztělesněn jako stále pulzující, nikdy neusínající prostor, což De Roberto reflektuje nejen skrze postavy politické, ale i novináře. Téma žurnalistiky a politické potřeby novin k práci s veřejností rozvíjí De Roberto z výše uvedených autorů do největší šířky. Consalvo Uzeda a Federico Ranaldi stojí společně u zrodu nového tisku.

*„Il Partito nazionale noi vogliamo formarlo appunto perché ancora non c'è. Di più, questi nomi peccano un poco, mi pare, di prevenzione; noi dobbiamo trovare qualcosa di più modesto e di più semplice [...] E lei, Ranaldi, non dice nulla?“*

*„[...] Ne proporrei anch'io uno, ma non so quanto valga... Un titolo semplice, di facile comprensione, né pesante né futile, mi pare che potrebbe essere La Cronaca.“<sup>112</sup>*

Ovšem vzhledem k povaze románu nutně dochází ze strany Federica k silné deziluzi. Řím nenaplnuje jeho očekávání a pln zrady, odchází zpět do rodného Salerna. Jeho odchod není

---

„Skandál možná vypukne při prvním zasedání nové sněmovny. Viděl v duchu to divadlo, které zahrají všichni ti žárliví a drsní strážcové počestnosti, kteří se ze strachu před nějakým méně bezúhonným činem nikdy nezmohli na nic víc, než na nemastné rétorické žvanění; ti ubozí krátkozrací sobci, pečliví pěstitelé vyprahlé zahrádky mravního smyslu, obehnané kol dokola hustým plotem zábran, zahrádky, jež přinášela jednom zakrnělé plody nebo nádherné plané květy. Dluhy? Směnky? Podívejme se! Co žil, vždycky podepisoval směnky.“ (s. 162).

<sup>111</sup> GRAEBNEROVÁ, M., c. d., s. 31.

<sup>112</sup> DE ROBERTO, Federico, *L'Imperio*, in: *I Grandi Romanzi, Il degli Uzeda: L'illusione, I Viceré, L'Imperio*, introduzione a cura di Sergio Campailla, Řím: Newton Compton, 1994, s. 738–739.

Překlad:

„Nechceme je pojmenovat *Il Partito nazionale* zkrátka jen proto, že tento název dosud neexistuje. A navíc, tato jména, trochu se mi zdá, tomu dávají punc opatrnosti. Potřebujeme něco jednoduššího a upřímnějšího. [...] A Vy, Ranaldi, nic k tomu nemáte? [...]

„Měl bych jeden návrh, ale nevím, zda bude za něco stát... Název prostý a snadno zapamatovatelný, ani složitý, ani banální, by mohl být například *La Cronaca*.“

neschopností přizpůsobit se neočekávané situaci, nýbrž neochota participovat na znásilnění myšlenek a idejí, o které se opíralo italské risorgimento.

Moment ztráty iluzí, jímž končí *L'Imperio*, je stěžejní i pro D'Annunziovy *Le Vergini delle rocce*, ovšem oproti De Robertovu dílu jím autor vyprávění začíná. D'Annunziův *superuomo* opouští prostředí Říma a vydává se na dědičné statky své rodiny, aby unikl tíze a zkaženosti jeho prostředí. Zcela odmítá nové politické uspořádání, jehož následkem je změna sociální skladby, a nesmiřuje se s podílem barbarského davu na moci, který sráží do prachu všechny pozůstatky římského majestátu.

*„Vivendo in Roma, io era testimonia delle più ignominiose violazioni e dei più osceni connubii che mai abbiano disonorato un luogo sacro. Come nel chiuso d'una foresta infame, i malfattori si adunavano entro la cerchia fatale della città divina dove pareva non potesse novellamente levarsi tra gli smisurati fantasmi d'imperio se non una qualche magnifica dominazione armata d'un pensiero più fulgido di tutte le memorie. Come un rigurgito di cloache l'onda delle basse cupidige invadeva le piazze e i trivii, sempre più putrida e più gonfia, senza che mai l'attraversasse la fiamma di un'ambizione perversa ma titanica, senza che mai vi scoppiasse.“<sup>113</sup>*

V jeho myšlenkách však přetrvává sen o renesanci Říma, centra královské moci, opřené o starověkou slávu skloubenou s heroickým patriotismem o Římě: „[...] *che doveva rappresentare „l'Amore indomato del sangue latino alla terra latina“.*<sup>114</sup>

Představy Claudia Cantelma o *renovatio imperii* jsou od počátku odsouzeny k zániku. Jeho vlastní nemohoucnost mu nedovoluje jakkoliv se podílet na státotvorném procesu a formování Říma, jako centra politické dění.

---

<sup>113</sup> D'ANNUNZIO, G., *Le Vergini...*, s. 44–45.

Překlad:

„Žije v Římě, byl jsem svědkem nejhanebnějších prznění a nejozlzejších sňatků, jaké kdy zneuctily posvátné místo. Jako v hloubi mrzkého lesa, shromažd'ovali se zločinci v osudném kruhu božského města, kde, zdálo se, že nikdy nemůže se znova pozvednouti mezi nezměrnými přízraky impéria leda nějaká velkolepá vláda, ozbrojená myšlenkou, blýskavější nade všechny paměti. Jako přetékaní kloak zaplavovala vlna nízkých chťičů náměstí a křižovatky, vždy smrdutější a vzedmutější, aniž by kdy přes ni šlehl plamen ctížádosti perversní, ale titanické, aniž by kdy propukl alespoň záblesk krásného zločinu.“ (s. 24).

<sup>114</sup> *Ibid.*, s. 386.

Překlad:

„[...] který měl představovati „nezkrocenou lásku latinské krve k latinské zemi“.“ (s. 158).

#### 4.4 REFLEXE ZMĚN V POST-UNITÁRNÍ ITÁLII

Parlamentní román není jen výpovědí o novém politickém systému a jeho protagonistech. Doba, kterou všichni autoři zažívají a svůj postoj a názory reprodukují skrze svá díla, zahrnovala mnohem komplexnější problematiku. K proměnám nedocházelo jen na půdě parlamentu. Velké sociální změny, nárůst počtu obyvatel a urbanizace jsou zlomkem toho, s čím se musel nový stát potýkat. Také s připojením Říma vyvstává jedna velká otázka, a to: Co bude dál s papežským státem a s církví samotnou? A jak se s novým uspořádáním srovnají příslušníci staré feudality, kteří stojí proti postupně se formující městské a dělnické vrstvě?

##### 4.4.1 PROBLEMATIKA CÍRKVE A OTÁZKA VÍRY

Odluka církve od státu, boj s klerikalismem a odklon od konzervativního katolického smýšlení, který způsobuje hlubokou náboženskou krizi. Otázka náboženství nebyla jen záležitostí víry, ale i zvykem a tradicí, zejména v ostrovní kultuře. Federico de Roberto odhaluje v díle *I Viceré* velkou provázanost místní aristokracie s klášteřem v Katánii, kam byli dávání mladší potomci šlechtických rodin na výchovu, aby poté vstoupili do benediktinské řehole. To platí i v případě rodiny Uzedů, jež se v minulosti velkou měrou o klášter zasloužila.<sup>115</sup>

De Roberto zastihuje církev v té největší krizi, v době bojů za sjednocení, které se přímo dotknou samotného kláštera v Katánii a následném post-unitárním zabírání řeholních statků. Mnohem větší problémy ovšem nachází uvnitř řehole samotné, a nikoliv mimo ni. Zatímco vstup do kláštera je často neovlivnitelný ze strany mladých noviců, následná mnišská praxe je motivována především ziskuchtivostí mnichů samotných. Majetky a dobré postavení představují určitý druh kompenzace za nedobrovolnou církevní dráhu, díky čemuž padá tato instituce na pomyslné morální dno. Z rodiny Uzeda kromě mladého Consalva, který nakonec z řehole vystoupil a dal se na politickou dráhu, v klášteře figurovali don Lodovico, prostřední syn zesnulé dony Terezy a don Blasco, strýc Lodovica, kteří jsou svými povahami, avšak nikoliv vnitřním rozpolžením, ve vzájemném protikladu.

Don Lodovico, druhozený syn dony Terezy, kterého v závěti matka připravila o velký dědický podíl ve prospěch mladšího Raimonda, byl příkladem síly lidské vůle a schopnosti

---

<sup>115</sup> DE ROBERTO, Federico, *Místokrálové*, Praha: Svoboda, 1974, s. 57.



se ovládat. Stejně jako don Blasco cítil zášť a nenávist ke své rodině za to, že bylo rozhodnuto o jeho osudu bez možnosti výběru, nicméně své city plně kryl a s tváří pokorného mnicha dosáhl vysokého postavení v klášteře.

*„Mentre lo zio, per vendicarsi del perduto potere mondano, pretendeva spadroneggiare nel convento, vociando contro l'Abate e il Priore e i Decani e i Cellerari, bestemmiando San Nicola a San Benedetto e tutti i loro celesti compagni, il nipote parve mettere ogni cura nel farsi da parte, non nutrive altra ambizione fuorché quella di studiare... In cuor suo egli smaniava di prender la rivincita. Poiché si trovava per sempre chiuso là dentro, voleva arrivare, presto, prima d'ogni tanto, ai gradi supremi. Ai Benedettini, infatti, c'era un regno da conquistare: l'Abate era una potenza, aveva non so quanti titoli feudali, un patrimonio favoloso da amministrare: le antiche Costituzioni di Sicilia gli davano il diritto di sedere tra i Pari del Regno!“<sup>116</sup>*

Don Lodovico a Don Blasco v De Robertových očích reprezentují vrcholný úpadek církve. Mladší z nich si přes křivdu, jež cítil, dokázal uchovat zbožnou a pokornou tvář. Don Blasco dochází svým chováním a vystupováním na vrchol nemorálnosti a bezpáteřního pokrytectví. Nenasytý, agresivní mnich nejprve podporuje antirevoluční vlnu, tvrdě stojí na straně Bourbonů, po Garibaldiho úspěších se dává k liberálům a žije z peněz bývalých řeholních statků. Je ztělesněním těch nejhorších možných vlastností a symbolickou tečkou za pádem katolické víry, podobně ironickým jako smrt samotného mnicha – v posteli své milenky.

Otázka víry se promítá také do děl Antonia Fogazzara, ovšem na tuto otázku nenahlíží ironickýmma očima. Autor svou osobní krizi víry řeší snahou zkombinovat nové sociálně-politické uspořádání a křesťanskou morálku. Odraz antiklerikalismu je v tomto díle zřetelně reflektován, když je kvůli dopisu, jež napsal, Daniel obviněn z ortodoxního katolicismu a hrozí,

---

<sup>116</sup> DE ROBERTO, F., I Viceré..., s. 310.

Překlad:

„Zatímco strýc se mstil za zmařený světský život divokými výstupy v klášteře, kdy spílal opatovi, převorovi, děkanům a správci kuchyně a proklínal svatého Mikuláše, svatého Benedikta a všechny jejich nebeské druhy, synovec se držel vždy stranou a ukájel svou tížádnost po dalším náboženském vzdělání... Ve svém nitru však prahl po odvetě. Bylo-li mu souzeno žít do smrti v klášterních zdech, chtěl rychle, dříve než kdokoli jiný, dosáhnout nevyšších hodností. A u benediktinů bylo co dobývat – opat měl velkou moc, nespočet feudálních titulů a spravoval pohádkové jmění. Staré sicilské zákony mu dávaly právo zasedat mezi královskými páiry.“ (s. 57).

že přijde o možnost bojovat o poslanecké křeslo. Skrze ústa Daniela přináší nový, ovšem neplastický námět na možný kompromis mezi vírou a politikou. Více než náboženská praxe je podstatou tohoto přesvědčení morální odpovědnosti vůči veřejnosti i s obě samému.

Krise vyznání postihuje postavu Eleny, která stojí před životním rozhodnutím, přičemž dochází na konec svých psychických i fyzických možností. Odhaluje svou duševní rezignaci a neschopnost věřit ve vyšší dobro. S pomocí Daniela, *superuoma*, nachází zpět ztracenou sílu, která jde ruku v ruce s vírou v Boha. Utopický závěr knihy je podtržen jak silou morální, tak křesťanskou.

*„Anche la voce sua tremava un poco. Elena scosse il capo in silenzio; egli le posò le labbra sulla fronte e disse piano piano, rialzandole: „Prega.” Ella si coperse il viso con le mani. „Lo sai,” riprese „che non ho mai potuto pregare come te.” „Prega ora” rispose Cortis. Elena tacque, poi gli gittò di slancio le braccia al collo, gli posò la fronte sul petto. „E tu” diss'ella palpitante „credi proprio di cuore a quello cui vorresti far credere anche a me?” „Sì” rispos'egli tranquillamente, „vi credo di cuore.” „E se credo per amor tuo” proseguì Elena, „merito che il Signore accetti una fede così?” „Ma sí, ma sí!” Elena staccò le braccia dal collo di lui, alzò il viso e disse soavemente: „Pregherò, sai. Sei contento?”<sup>117</sup>*

#### 4.4.2 KRIZE FEUDALISMU

Hlavní političtí protagonisté z vybraných děl parlamentního románu jsou bez výjimky představitelé staré feudální vrstvy, tradiční společenské struktury venkovské aristokracie. De Roberto a Pirandello si vybírají postavy ze své rodné Sicílie, Fogazzaro zase z Benátského kraje, ovšem základem jejich volebního úspěchu je jejich sociální původ. Vzhledem

---

<sup>117</sup> FOGAZZARO, A., c. d., s. 155, edizione elettronica, dostupné z:

<[https://www.liberliber.it/mediateca/libri/f/fogazzaro/daniele\\_cortis/pdf/daniel\\_p.pdf](https://www.liberliber.it/mediateca/libri/f/fogazzaro/daniele_cortis/pdf/daniel_p.pdf)> [cit. 23. 7. 2018].

Překlad:

„I Danielovi se lehce třásl hlas. Elena tiše sklonila hlavu; Daniel přitiskl svoje rty na Elenino čelo, poté je zase odtáhl, a jemným hlasem řekl: „Modli se.“

Elena schovala svou tvář do dlaní.

„Víš“, zašeptala „nikdy jsem se nebyla schopna modlit tak jako ty.“

„Tak teď se pomodli.“

Elena, nic neříkaje, se náhle vrhla Danielovi kolem krku a položila svou hlavu na jeho prsa.

„A ty?“ zeptala se s tlukoucím srdcem „ty v to všechno, čemu chceš abych věřila, ty v to věříš?“

„Ano“, odpověděl klidně „pevně tomu věřím.“

„A pokud já tomu také uvěřím, pro tvé dobro a tvou lásku“ pokračovala Elena „zasloužím si Boží uznání mé víry?“

„Ale ano!“

Elena sesunula své ruce z Danielových ramen, zvedla hlavu a odpověděla jemným hlasem:

„Budu se modli, budu. Jsi šťastný?“

k postupnému rozkládání tradiční feudální společnosti v průběhu druhé poloviny 19. století je tento důvod možné považovat za určitý paradox.

Nová liberální generace politiků vyrostla ze zázemí konzervativní aristokracie, často silně pro-bourbonského, anti-risorgimentálního přesvědčení, nicméně si vybudovala vlastní cestu. Pirandello i De Roberto soustředí svůj pohled právě na tuto novou generaci, jež prochází zásadní vývojovou proměnou.<sup>118</sup> Přizpůsobení se aktuální situaci je zároveň důvod rozkladu konzervativního organismu, jakým byla sicilská aristokratická rodina či obec.

V rámci této úzké komunity proti sobě vždy stojí zástupci staré generace, ať je to v případě *I Viceré* kníže Giacomo, či v *I Vecchi e I Giovani* postava dona Ippolita, a mladého progresivního pokolení, které se zrcadlí v osobě dona Consalva či Landa Laurentana. Rodinné soužití charakterizuje neustálá výměna názorů v rámci zdánlivě homogenní skupiny. Problematika častých střídání životních postojů a osobního přesvědčení se vytrácí s přesunem děje do hlavního města v románu *L'imperio*. To, co bylo předmětem sporů mezi členy rodiny a otázkou cti, se mění v pouhý nástroj, díky kterému se dá snadněji dosáhnout moci.

Naproti tomu Daniele Cortis Antonia Fogazzara není primárně reflexí krize jedné společenské vrstvy, ale spíše renesancí křesťanského ideálu v novém levicovém hávu. Daniele, pocházející z aristokratických kruhů a nemající žádnou osobní vazbu na sociální skupinu, kterou zastupuje, je představitelem ideálu novodobého politika, urozeného a pokrokově myslícího. V křesťanském socialismu vidí naději na spravedlivější společnost.

V nadčlověku D'Annunzia se snoubí impotence s elitářstvím. Představitel aristokracie, který stojí v silné kontrapozici proti pokrokovému typu šlechtice v podání jak Fogazzara, tak Pirandella, ztělesňuje nepřizpůsobivost a zpátečnictví staré venkovské šlechty. Také D'Annunzio klade důraz na drama středomořské drobné šlechty, nicméně jeho cílem je skrze postavu Cantelma spíše uchránit místní aristokracii před splynutím s novou, neurozenou třídou.<sup>119</sup> Nehybnost této společnosti se projektuje i do prostředí, ve kterém rodina Montagna žije. Statičnost okolí i času uzamyká místní obyvatelé do neviditelného vězení, kde je pomalu zabíjí.

---

<sup>118</sup> SPINAZZOLA, V., c. d., s. 22, edizione elettronica, dostupné z: <[https://www.liberliber.it/mediateca/libri/s/spinazzola/il\\_romanzo\\_antistorico/pdf/il\\_rom\\_p.pdf](https://www.liberliber.it/mediateca/libri/s/spinazzola/il_romanzo_antistorico/pdf/il_rom_p.pdf)> [cit. 24. 7. 2018].

Proti nim stojí Giuseppe Tomasi di Lampedusa se svým antihistorickým dílem *Gattopardo* (Gepard), jenž se soustředí zejména na představitele staré generace Fabrizia Salinu.

<sup>119</sup> MADRIGNANI, C., c. d., s. 29.

## 5 ZÁVĚR

Na základě vybraných děl primární a sekundární literatury jsem se na předchozích stranách nastínila stěžejní témata a prvky, které jsou základním kamenem „žánru“ parlamentního románu. Tento specifický směr vycházel z dějinných událostí italského risorgimenta, které byly pro nadcházející vývoj na Apeninském poloostrově zásadní. Po sjednocení Itálie přichází období parlamentarismu a zcela nové politické uspořádání země. Byla to doba velkých sociálních a politických změn, které se promítaly i do každodenního života obyvatel Itálie. Docházelo k rozšíření vrstvy buržoazie a zároveň k úpadku starých struktur, venkovské a pro-bourbonské šlechty.

Parlamentní román reflektuje tyto velké změny a zároveň reaguje na nový společenský konsenzus. Každý z vybraných autorů – Federico De Roberto, Luigi Pirandello, Gabriele D'Annunzio i Antonio Fogazzaro – přistupuje k této problematice svým osobitým způsobem. De Roberto a Pirandello se pohybují ve veristické rovině, zaměřují se na oblast Sicílie a úpadek tamní šlechty. Projektují neschopnost středomořské aristokracie přizpůsobit se novým poměrům, kritizují jejich zpátečnictví a pokrytectví. Antonio Fogazzaro hledí na politickou otázku skrze oči zasněného idealisty a jeho svědectví je spíše poselstvím do budoucna, nadějí na obrat jak ve vrcholné politice, tak v široké veřejnosti. Gabriele D'Annunzio s tváří dekadenta vnímá pád starého režimu, ovšem odmítá změny politického uspořádání a žádá, aby si mohla urozená vrstva zachovat svou tvář.

Období parlamentarismu umožňuje vstup na scénu profesionálnímu politikovi, postavě, jež musí přesvědčit voliče<sup>120</sup> o svých kvalitách a o jejich hlasy bojovat. To souvisí s potřebou přizpůsobit se aktuálnímu dění, jelikož političtí představitelé byli téměř výhradně urozeného původu, museli se naučit pohybovat se v moderní liberální době. Politický oportunismus tedy nebyl mezi těmito adepty na poslanecké křeslo výjimkou, spíše územ. Nicméně se, zejména díky idealistovi Antoniu Fogazzarovi, dají ve vybraných románech nalézt i zástupci politiků, kteří si uvědomují svou morální a společenskou odpovědnost.

Se sjednocením Itálie opět vzrostl význam Říma, kam se po roce 1870 přesouvá vláda a Řím se stává opět hlavním městem a ústředním místem politického dění. Počáteční romantické nadšení mnohých ze znovunabytí slávy starobylého centra je rychle vystřídána deziluzí a zklamaním. Řím se v očích autorů stává místem, jenž ztrácí veškerou důstojnost.

---

<sup>120</sup> Přestože jich kvůli volebnímu cenzu bylo stále velmi málo. Roku 1882 mohlo volit asi 7 % obyvatel.

Protagonisté se potýkají s nekompromisní realitou vysokých politických kruhů, a ti, kteří zde chtějí být úspěšní, se musí umět za jakoukoliv cenu přizpůsobit.

S nárůstem nových politických směrů, zejména levicových hnutí, vystává na světlo státnost a neflexibilita staré feudální třídy. Ta si své postavení ve společnosti zakládá na dlouholeté tradici a neporušitelnosti výsad. V době postupné demokratizace a parlamentarismu nabývají tyto skutečnosti zcela jiné vážnosti. Venkovská aristokracie, ať se sebevíc snaží udržet si své výsady a postavení není schopna držet krok s aktuálními trendy. Ti, kteří se vymykají konvencím, jsou často ze strany rodiny perzekuováni a odmítáni, jako tomu je v případě Consalva Uzedy z románu *I Viceré*.

S otázkou feudalismu souvisí i problematikou klerikalismu, jelikož právě na venkově byla provázanost s církví nejvíce patrná. Zatímco De Roberto představuje rozsáhlou studii prostředí kláštera v Katánii a jejich obyvatel, zejména těch z rodů Uzedů, Pirandello toto téma nechává téměř bez povšimnutí. Otázka víry je velkým tématem pro Antonia Fogazzara, který se inspiroval osobní náboženskou krizí a v jeho postavě Daniela se snoubí ideál křesťanství a socialismu, který by zajistil morální a spravedlivou společnost.

Všechny tyto prvky spojují v úvodu představená díla v jeden celek, a to v parlamentní román. Ten symbolizuje především potřebu podílet se na utváření názoru na novou post-unitání dobu. Parlamentní román odráží dobu druhé poloviny 19. století a zároveň vytváří k této realitě určitou paralelu ve světě krásné literatury. Skrze něj dochází ke střetu mezi literaturou a politikou.

## 6 SHRNU TÍ

Cílem této bakalářské práce je představit parlamentní román, který se formoval koncem 19. století a na vybraných dílech ukázat specifika tohoto „žánru“.

Pro potřeby této práce jsem na základě díla Carla A. Madrignaniho *Rosso e nero a Montecitorio; il romanzo parlamentare della nuova Italia (1861–1901)* zvolila pět stěžejních děl, na nichž jsem vystavěla svou literární analýzu: *I Vecchi e I Giovani*, *I Viceré*, *L'imperio*, *Daniele Cortis* a *Le Vergini delle rocce*.

Text bakalářské práce je rozdělen do tří hlavních kapitol. První tvoří historické události doby sjednocení Itálie, které jsou pro pochopení struktury parlamentního románu nezbytné.

Pro otázku parlamentního románu je zásadní až dynamičtější fáze bojů, které startuje zejména revoluce z roku 1848, jež zasáhla kromě italského území i velkou část evropského kontinentu. Boj za sjednocení trvá až do konečného dobytí Říma v roce 1870, kdy startuje nová politická éra, a to parlamentarismus. Důraz je kladen na události reflektované v samotných románech. V rámci této doby sledujeme mnohé společenské změny, sociální revoluce a politickou nestabilitu v podobě častého střídání italské vlády. Historický přehled je zakončen vstupem Itálie do první světové války.

V druhé části práce představuji vybraná díla parlamentního románu a také jejich autory – Luigiho Pirandella, Federica de Roberta, Antonia Fogazzara a Gabriele D'Annunzia – kteří svým specifickým literárním stylem reflektují dobu, ve které žijí. Zaměřuji se především na původ autorů, jenž se promítá do tematiky děl a jejich geografickému zasazení, a na životní události, které je ovlivnily jejich literární tvorbu.

Poslední, stěžejní částí bakalářské práce je samotná analýza textů parlamentního románu, jak z pohledu naratologie tak tematiky. Mimo samotnou kapitolu věnovanou způsobu narace, jsem se zaměřila především na čtyři všudypřítomné entity: Protagonistu-politika, Říma jako hlavní město parlamentarismu, církev a její problematika v post-risorgimentální době a úpadek feudalismu.

Závěrem jsou shrnuty náměty společné dílům *romanzo parlamentare* a postoj jednotlivých autorů k výsledkům původně nadějného italského sjednocení a následné parlamentární doby.

## 7 RIASSUNTO

L'obiettivo della mia tesi di laurea è presentare il genere del romanzo parlamentare, il quale si è diffuso a fine 19. Secolo, e mostrare su determinate opere le caratteristiche del genere.

Per le necessità della tesi, in base all'opera di Carlo Madrignani Rosso e nero a Montecitorio; il romanzo parlamentare della nuova Italia (1861–1901), ho scelto cinque opere sulle quali è stata basata l'analisi stilistica: I Vecchi e I Giovani, I Viceré, L'imperio, Daniele Cortis a Le Vergini delle rocce.

Il testo si suddivide in 3 capitoli principali. Il primo è costituito dall'introduzione al contesto culturale dell'unità d'Italia, evento centrale per una migliore comprensione delle strutture su cui si basa il romanzo parlamentare. Per il romanzo parlamentare in realtà hanno maggiore importanza le fasi più avanzate degli scontri, in fattispecie la rivoluzione del 1848, la quale ebbe effetti più ampi rispetto ai confini della penisola. La lotta per l'unità si allarga fino all'anno 1870, momento in cui comincia una nuova era politica, il parlamentarismo. L'attenzione verrà posta sul modo in cui gli eventi realmente accaduti si riflettono nei romanzi stessi. In quest'epoca possiamo notare numerosi cambiamenti, sia sociologici che politici, che portano a un'instabilità politica che si manifesta nei frequenti cambi di governo. Il capitolo riguardante il contesto si conclude con l'entrata dell'Italia nel primo conflitto mondiale.

Nella seconda parte presenterò alcuni esempi di romanzo parlamentare e le sue figure centrali, che con il loro stile rispecchiano l'epoca in cui vivono. L'attenzione sarà posta sulle origini degli autori e il modo in cui esse si manifestano nelle tematiche delle opere, sulle loro radici geografiche e gli eventi che hanno influenzato la loro vita.

L'ultima parte sarà costituita dall'analisi stilistica delle opere, sia da un punto di vista narratologico sia da quello tematico. Oltre alla narrazione di per sé, l'analisi riguarderà quattro categorie centrali in queste opere: il rapporto portagonista-politica, Roma come capitale del parlamentarismo, la problematica post-risorgimentale della chiesa e l'eclissi del feudalismo.

Nella conclusione vengono riassunte le categorie ricorrenti nei diversi esempi di romanzo parlamentare e il rapporto degli autori con i risultati dell'unità e la seguente epoca parlamentare.

## 8 POUŽITÉ ZDROJE

### PRIMÁRNÍ LITERATURA

D'ANNUNZIO, Gabriele, *Le Vergini delle rocce*, Milán: Treves, 1896.

D'ANNUNZIO, Gabriele, *Panny ze skal*, In: *Spisy G. D'Annunzia II.*, Praha: J. R. Vilímek, 1910.

DE ROBERTO, Federico, *I Grandi Romanzi, Il degli Uzeda: L'illusione, I Viceré, L'Imperio*, introduzione a cura di Sergio Campailla, Řím: Newton Compton, 1994.

DE ROBERTO, *Místokrálové*, Praha: Svoboda, 1974.

DE ROBERTO, Federico, *L'Imperio*, introduzione a cura di Carlo Madrignani, Milán: Mondadori, 1981.

FOGAZZARO, Antonio, *Daniele Cortis*, Milán: Mondadori, 1997.

PIRANDELLO, Luigi, *I Vecchi e I Giovani*, Milán: Treves, 1918.

PIRANDELLO, Luigi, *Staří a mladí*, Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1958.

### SEKUNDÁRNÍ LITERATURA

CANDELORO, Giorgio, *Storia dell'Italia moderna, vol. III, La rivoluzione nazionale (1846–1849)*, Milán: Feltrinelli, 1995.

CANZIO, Stefano – TREVISANI, Giulio, *Compendio di Storia d'Italia, volume II, Il risorgimento italiano*, Milán: La Pietra, 1962.

CROCE, Benedetto, *La letteratura della Nuova Italia*, Bari: Laterza, 1912–1940.

FERRERO, Guglielmo, *The Reconstruction of Europe? Talleyrand and the Congress of Vienna*, New York: G.P. Putnam's sons, 1941.

GIOLITTI, Giovanni, *Memoria della mia vita, con uno studio di Olindo Malagodi*, Milán: Treves, 1922.

GRAEBNEROVÁ, Michaela, *Italské antirisorgimento v dílech F. De Roberta, L. Pirandella a T. Tomasiho di Lampedusa*, Diplomová práce, Ústav románských studií, Oddělení Italianistiky, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2010.

HLAVAČKA, Milan – PEČENKA, Marek, *Trojspolek: německá, rakousko-uherská a italská zahraniční politika před první světovou válkou*, Praha: Nakladatelství Libri, 1999.



- KŘIVSKÝ, Petr – SKŘIVAN, Aleš, *Století odchází, světla a stíny „belle époque“*, Praha: Aleš Skřivan, 1982.
- KUBÍČEK, Tomáš, *Vypravěč. Kategorie narativní analýzy*, Brno: Host, 2007.
- MADRIGNANI, Carlo, A., *Introduzione, in: Rosso e nero a Montecitorio; il romanzo parlamentare della nuova Italia (1861–1901)*, Florencie: Valecchi, 1980.
- MORANDI, Rodolfo, *Storia della grande industria in Italia*, Milán: Einaudi, 1977.
- NIETZSCHE, Friedrich, *Tak pravil Zarathustra*, Praha: Vyšehrad, 2013.
- PELÁN, Jiří, a kol., *Slovník italských spisovatelů*, Praha: Nakladatelství Libri, 2004.
- PROCACCI, Giuliano, *Dějiny Itálie*, Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1997.
- ROMEO, Rosario, *Cavour e il suo tempo, vol. I, vol. II, vol. III*, Řím: Laterza, 1977–1984.
- ROSENDORFSKÝ, Jaroslav, *Moderní italská literatura (1870–1970)*, Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1978.
- SKŘIVAN, Aleš, *Evropská politika 1648–1914*, Praha: Aleš Skřivan, 1999.
- SKŘIVAN, Aleš – STELLNER, František – DRŠKA Václav, *Kapitoly z dějin mezinárodních vztahů 1648–1914*, Praha: Institut pro středoevropskou kulturu a politiku, 1994.
- SPINAZZOLA, Vittorio, *Generi letterari e successo editoriale, in: L'esperienza della lettura*, Milán: Unicopli, 2010.
- SPINAZZOLA, Vittorio, *Il romanzo antistorico*, Řím: Editori riuniti, 1990.

## INTERNETOVÉ ZDROJE A ODKAZY

- <<https://www.liberliber.it>>
- <[http://historyatlas.wikia.com/wiki/Italian\\_Republic\\_\(1802%E2%80%931805\)](http://historyatlas.wikia.com/wiki/Italian_Republic_(1802%E2%80%931805))>
- <[http://historyatlas.wikia.com/wiki/Kingdom\\_of\\_Italy\\_\(1805%E2%80%931814\)](http://historyatlas.wikia.com/wiki/Kingdom_of_Italy_(1805%E2%80%931814))>
- <<https://faculty.unlv.edu/pwerth/Italy,%201815-70.jpg>>
- <<http://cinquantamila.corriere.it/storyTellerThread.php?threadId=censimento1>>
- <<http://cinquantamila.corriere.it/>>
- <<http://dizionario.zanichelli.it/storiadigitale/p/mappastorica/176/l-analfabetismo-in-italia-nel-1870>>
- <[http://www.sba.unifi.it/upload/scienze-sociali/mostre/costruire\\_italia/legge\\_elettorale.pdf](http://www.sba.unifi.it/upload/scienze-sociali/mostre/costruire_italia/legge_elettorale.pdf)>
- <<http://www.criticasociale.net/>>

<[https://www.liberliber.it/mediateca/libri/s/spinazzola/il\\_romanzo\\_antistorico/pdf/il\\_rom\\_p.pdf](https://www.liberliber.it/mediateca/libri/s/spinazzola/il_romanzo_antistorico/pdf/il_rom_p.pdf)>

<[https://www.liberliber.it/mediateca/libri/f/fogazzaro/daniele\\_cortis/pdf/daniel\\_p.pdf](https://www.liberliber.it/mediateca/libri/f/fogazzaro/daniele_cortis/pdf/daniel_p.pdf)>

<[http://www.bibliomanie.it/romanzo\\_parlamentare\\_italia\\_otto\\_nocecento\\_pernice.htm](http://www.bibliomanie.it/romanzo_parlamentare_italia_otto_nocecento_pernice.htm)>

<[http://www.academia.edu/26457155/Federico\\_De\\_Roberto\\_L\\_imperio\\_in\\_L\\_incipit\\_e\\_la\\_tradizione\\_letteraria\\_italiana\\_a\\_cura\\_di\\_Pasquale\\_Guaragnella\\_e\\_Rossella\\_Abbaticchio\\_Lecc\\_e\\_Pensa\\_MultiMedia\\_2010\\_vol.\\_III\\_Ottocento\\_pp.\\_213-219](http://www.academia.edu/26457155/Federico_De_Roberto_L_imperio_in_L_incipit_e_la_tradizione_letteraria_italiana_a_cura_di_Pasquale_Guaragnella_e_Rossella_Abbaticchio_Lecc_e_Pensa_MultiMedia_2010_vol._III_Ottocento_pp._213-219)>

<<https://www.ilfoglio.it/gli-inseri-del-foglio/2016/05/16/news/romanzo-parlamentare-96149/>>